

Alternatiflik mi, Aşırılaşma mı? Turizm Çeşitlerinin Son Güncel Durumu

Dilek Demirer¹ Beyza Hatırnaz^{2**}

¹ Kocaeli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Kocaeli, Türkiye, dilek.demirer@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4856-510X

² Düzce Üniversitesi, Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Düzce, Türkiye, byzhtrnz@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2932-1671

Öz

Bu araştırma, önde gelen dört turizm dergisinde yayınlanan makalelerin başlık ve anahtar kelimelerini analiz ederek turizm çeşitlerinin dönemsel olarak gösterdiği değişimi belirlemeyi amaçlamaktadır. Analizler dönemsel olarak her dergi için ayrı ayrı ve bütünsel şekilde yapılmış ve kelime bulutlarını kullanarak görselleştirilmiştir. Böylece turizm çeşitlerindeki eğilime ilişkin yaklaşık elli yıla dayanan anlık bir görüntü sağlanmaktadır. Yayınlanan makalelerde; (1) 404 farklı turizm çeşidinden bahsedildiği, (2) en çok sürdürülebilir turizm çeşidine (n=176) değinildiği, (3) en fazla turizm çeşidine (n=241) Tourism Management dergisinde yer verildiği, (4) en fazla sayıda turizm türünün 2012-2021 arası dönemde görüldüğü ve bu dönemde 271 farklı turizm çeşidinin çalışıldığı ortaya çıkmıştır. Çalışma, turizm çeşitlerindeki değişimi sadece dergiler ve dönemler arasında öne çıkan türler üzerinden göstermekle kalmamakta; turizm çeşitlerini ortak başlıklar altında çeşitli şekillerde sınıflandırarak çeviri sorunlarını ayrıca türler arasındaki benzerlikler ve farklılıkları da ifade etmektedir. Aynı zamanda çalışmada bazı turizm türlerinin zamanla alt boyutlara ayrıldığı bazılarının da farklı isimler altında tekrardan çalışıldığının altı çizilmektedir. Alternatif turizm türlerinin artışı görsel olarak sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Turizm Çeşitleri, Post-Alternatif, Görsel Trend Analizi, Kelime Bulutu, Maxqda

Alternativeness or Exaggeration? The State of the Art on the Tourism Types

Abstract

This research aims to determine the seasonal changes in tourism types by analyzing the titles and keywords of the articles published in four leading tourism journals. Analyzes were made separately and holistically for each journal and visualized using word clouds. Thus, a snapshot of the trend in tourism types dating back nearly fifty years is provided. In the published articles, it was revealed that: (1) 404 different types of tourism were mentioned; (2) "sustainable tourism type" (n=176) was mostly mentioned in studies; (3) the largest number of different types of tourism (n=241) were included in the Tourism Management journal; (4) the highest number of tourism types were observed between 2012-2021 and 271 different tourism types studied in this period. The study does not the change in tourism types only show through journals and periods via prominent tourism types; but also expresses translation problems, similarities and differences between types by classifying tourism types in various ways under common headings. At the same time, it is underlined in the study that some types of tourism are divided into sub-dimensions over time, and some are studied under different names. The increase in alternative tourism types is presented visually.

Keywords: Types of Tourism, Post-Alternative, Visual Trend Analysis, Word Cloud, Maxqda

önerilen atıf/cite this article as

Demirer, D., & Hatırnaz, B. (2023). Alternatiflik mi, Aşırılaşma mı Turizm Çeşitlerinin Son Güncel Durumu. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 32-62.

**Sorumlu yazar e-posta/Corresponding author e-mail: byzhtrnz@gmail.com

Araştırma Makalesi

Cilt 7, Sayı 1, 2023
ss. 32-62

Gönderim : 23.05.2022
1. Düzeltme: 21.08.2022
2. Düzeltme: 19.10.2022
Kabul Tarihi: 13.12.2022

Research Article

Vol 7, No 1, 2023
pp. 32-62

Received : 23.05.2022
Revision1: 21.08.2022
Revision2: 19.10.2022
Accepted: 13.12.2022

GİRİŞ

Dünya ekonomisi içerisinde hem en fazla gelir getiren hem de tarım ve ticaret kadar eski olan sektörlerden biri olan turizmin temeli insanlığın tarihsel dönemleriyle oldukça ilişkilidir (Zotic, Alexandru & Dezsı, 2014: 81). Öyle ki, geçmişten günümüze turizm gelişimini değerlendirip tablo halinde sunduğu ve geleceğe dair öngörülerde bulunduğu çalışmasında Zotic, Alexandru & Dezsı, turizmin tarihsel olarak beş ayrı gelişme aşamasından geçtiğini öne sürmekte ve bunları; (i) keşfetmek ve hayatta kalmak için seyahat çağı (tarih öncesi çağlar-MÖ 1000), (ii) erken turizm çağı (MÖ 1000-MS 476), (iii) sözde turizm çağı -*pseudo-tourism age*- (476-1789), (iv) turizmin altın çağı (1789-1994), (v) postmodern turizm çağı (1994-2030) olarak adlandırmaktadır. Bu tarihsel dönemlerin her biri, o dönemde uygulanan turistik faaliyetlerin özelliklerinden kaynaklanan farklı evrelerden oluşmakta (Zotic vd., 2014: 81), insanlık tarihiyle paralel süreçte gelişim göstermektedir. İlk çağlardan beri yeni yerler keşfetmek, çeşitli etkinliklere katılmak, din, sağlık, eğitim, dinlenme gibi sebeplerle yapılan seyahatler giderek tüketicilerin her türlü isteğine cevap verebilecek şekilde birçok isim altında yapılır duruma gelmiştir.

Yaşanan sosyolojik değişimler ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan tüketicilerdeki farklılık arayışı turizme farklı boyutlar kazandırmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, endüstriden elde edilen gelirleri artırmak için ürünler tüketici talepleri doğrultusunda çeşitlendirilmekte, sürekli yeni ve farklı turizm çeşitleri geliştirmektedir. Son dönemde, 'istenmeyen', 'kitle', 'geleneksel' turizm olarak ifade edilen turizm türüne karşı bir çözüm olarak 'alternatif', 'özel ilgi' veya 'niş' turizm başlığında adlandırılan yeni kavramlar ortaya atılmıştır. Bu yeni turizm biçimleri farklı profillere sahip günümüz postmodern tüketicilerine hitap eden derecede çeşitlilik göstermekte bugün hemen hemen her şey turizme konu olmakta ve farklı bir turizm türü olarak tanımlanabilmektedir. Fakat bu durum da beraberinde alternatif turizmin kapsamını düşündürmüş, bunların her birinin bir turizm türü mü yoksa pazarın yarattığı çeşitlilik mi olduğu konusu akıllarda soru işareti yaratmıştır. Konuya dair yapılan bir çalışmada Baytok, Pelit & Soybalı (2017:1) alternatif turizm veya alternatif turizm çeşitleri yerine turizm çeşitleri ifadesinin kullanımının daha yerinde olduğunu ileri sürmektedir.

Turizm türlerinin sınıflandırılması konusunda henüz bir fikir birliği yok iken, bir de 'alternatif turizm türleri' altında ortaya atılan kavramların gittikçe çoğalması durumu daha da karmaşık bir hale getirmiştir. Turizm şekil ve çeşitleri üzerine yapılan sınıflandırmalar, farklı kişi, kurum ve kuruluşlar tarafından oldukça çalışılmış bir konudur. Ancak yapılan sınıflandırmalar çoğu kaynakta farklıdır. Turizm çeşitlerinin birbirleri ile olan yakın ilgisi ve kendi aralarında kesin çizgilerle ayrılamamaları nedeni ile standart bir sınıflandırmadan söz edilememektedir (Kozak vd., 2001: 13). Her ne kadar turist sayısına, ziyaret edilen yere, katılanların yaşlarına veya sosyo-ekonomik durumlarına göre yapılan sınıflandırma içerikleri benzer olsa da iş katılanların amaçlarına geldiğinde turizm çeşitleri çok farklılık göstermektedir.

Turizmde sürekli değişim kaçınılmazdır. Tüketicilerin istek ve ihtiyaçları zamanla değiştikçe sınıflandırmaya yeni turizm çeşitleri eklenmektedir (Usta, 2009: 11).

Öte yandan, turizm türlerindeki çeşitlilik bazı turizm kurumları tarafından da desteklenmekte, çeşitliği artıracak öneriler sunulmaktadır. Örneğin, Türkiye Turizm Stratejisi 2023’de bahsedilen “turizm sektörünün güçlendirilmesine yönelik stratejiler” arasında; turizm çeşitlendirilmesi, turizm gelişim koridorları, eko turizm bölgeleri gibi başlıklarda turizm türleri oldukça yer almaktadır. Turizm çeşitlendirilmesi’ stratejisine göre, turizm ürünü çeşitleri arttıkça turizm 12 ay yapılabilecektir (T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007). Durum böyle olunca çok sayıda farklı turizm türü sektörde yerini almıştır.

Turizm çeşitlerindeki sayıca artış beraberinde konunun önemini ve güncelliğini de artırmış, bu nedenle akademisyenlerce merak konusu olmuştur. Kozak’ın (1995) yayımladığı çalışmada, 1979-1994 yılları arasında Türkiye’de turizmle ilgili yayımlanmış 491 makalenin konularına göre dağılımına bakıldığında 56 makalenin ‘turizm çeşitlendirilmesi’ ile ilgili olduğu görülmüştür. Altürk’ün (2018) Türkiye turizmi ile ilgili İngilizce yayımlanmış 579 makalenin bibliyometrik profilini belirlemeye yönelik hazırladığı tez çalışmasında 1996-2016 yılları arasında örneklem dahilinde belirli bir turizm türüne odaklanan 104 makale olduğu ortaya çıkmıştır. Yine, İçöz & Kozak’ın (1999) 1979-1983 yılları arasında Turizm İşletmeciliği Dergisi’nde yayımlanan 93 makalenin konu dağılımında ikinci sırada ‘turizm çeşitleri ve çeşitlendirilmesi’ yer almaktadır. Yazarlar bu durumu “bazı akademisyenlerin ileride ortaya çıkacak eksikliği o günden gördükleri” şeklinde yorumlamıştır (İçöz & Kozak, 1999:13). Turizm çeşitleri ile ilgili yapılan bu çalışmalarda; seçilen bir bölgede sunulabilecek turizm türlerinin neler olduğundan, belirli bir turizm türünün getirilerinden, bir turizm türüne ilişkin yapılmış çalışmaların genel olarak değerlendirilmesinden, alternatif turizm türlerinden, yeni çıkan bir turizm çeşidine yönelik kavramsal açıklamalara ve onun hangi turizm türünün bir alt boyutu olarak kabul edilebildiğine dek geniş bir içerikten çokça bahsedilebilmektedir. Fakat turizm çeşitlerinin bütüncül olarak konu edinildiği çalışmalar oldukça azdır. Bu çalışmalardan birinde Şengül, Genç & Türkay (2020) turizm çeşitlerinin ifade ve kapsam karmaşıklığını analiz etmiştir. Turizm çeşitleri konusunda ulusal alanyazında karşılaşılan isimlendirme sorunsalının üç kaynaktan¹ toplanan veriler üzerinden incelediği çalışmada, 44 ifadeye ulaşılmıştır. Çalışma sonucunda aynı turizm çeşidi için çok farklı ifadelerin kullanıldığı, ayrı bir turizm çeşidi gibi sunulduğu ifade edilmekte, bunun nedeni olarak ise alanyazına hâkim olunmaması ve uygun çevirinin yapılamaması gösterilmektedir.

Alanyazın incelemesinde, turizm çeşitlerindeki eğilim üzerine yapılmış bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Bu çalışma ile bu konuya açıklık getirilerek turizm çeşitlerinin dönemselsel olarak gösterdiği değişim analiz edilmektedir. Diğer bir deyişle turizm çeşitleri evriminin görsel bir analizi sunulmakta, çeşitlenmenin boyutları ve

¹ Ulusal Turizm Kongresi’nin son 5 yıl bildirimleri, 2013-2018 yılları arasında Türkiye’de yayımlanan 9 turizm dergisi makaleleri, Google Scholar’da turizm anahtar kelimesi ile ulaşılan çalışmalar

uygunluğu tartışılmaktadır. Araştırma turizm türlerindeki kavram kirliliğinin irdelenerek çakışan terimlerin ortaya koyulabilmesi ve böylece turizm alanı için genel geçer bilimsel dil yaratımının desteklenmesi açılarından önem teşkil etmektedir. Bu bağlamda önde gelen dört turizm dergisinde, turizm türleri ile ilgili yapılan çalışmalar incelenmiş; kullanılan kavramlar çelişme ve örtüşme durumları doğrultusunda analiz edilmiştir. Çalışma neticesinde, turizm çeşitlerindeki zamansal gelişim görsel olarak ortaya koyulmuş; bazı türlerin popülerliği ve düşüşünün daha net takip edilebilmesi açısından görselleştirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda, 404 turizm çeşidi ve bunların benzer başlıklar altında sınıflandırılabilceği 14 turizm şekli tespit edilmiştir. Yaşanan çakışmaların en büyük nedenini, bilimsellikte çelişir şekilde, alanyazının birbiriyle bağlantılı olarak ilerlemeyişi olarak yorumlamak mümkündür. Benzer şekilde çeşitlenmenin bu kadar fazla olmasının sebebi ise kişileri turizme yönelten her sebebin turizm tanımı göz ardı edilerek alanyazında ayrı bir turizm çeşidi olarak sunulması' olduğu ileri sürülebilir. Dünyada var olan iklim krizi ve sosyal eşitsizlik tartışmalarının bir yansıması olarak turizmde de son dönemde en çok tartışılan konular sürdürülebilirlik ve onu destekler nitelikte ekoturizm, kırsal turizm ve kültür turizmi etrafında şekillenmiştir. Bu ve benzer genel kabul görmüş ve farklı alanlarda da kullanılan kavramlar dahi kendi içerisinde farklı tanımlamalara ve kavramsallaştırmaya maruz kalmışlardır. Araştırma ile aslında büyük bir sorun teşkil eden fakat görmezden gelinen turizm gibi sürekli gelişen ve değişen alanlarda ortak dil yaratabilmenin ve dili kontrol altında tutabilmenin zorluğuna ayna tutulmuştur. Çalışmada sözü edilen gelişimin ve değişimin tek bir yayında tamamen ortaya koyulamayacağı da açıktır. Bu bağlamda, bu çalışma öncü bir özellik göstermekte ve alanyazına sağladığı katkı açısından özgün bir değer taşımaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Turizm alanyazını sürekli birikerek ilerlemekte ve bu ilerleyiş çift yönlü sürdürülmektedir. Şöyle ki alanyazın sadece geniş bir bilgi yığına sahip olarak bırakılmamış, yapılan çalışmaların ne boyutta olduğunun takip edilebildiği çalışmalarla da desteklenmiştir. Özellikle üzerine çok sayıda çalışma yapılan konuların bilimsel anlamda hangi aşamada olduğu ve belirli bir zaman süreci içerisinde hatta belirli dergi veya bölgelerde gösterdiği değişim birçok akademisyence merak uyandırarak çalışmalarına konu edilmektedir.

Turizmde bilgisinin gelişimi

Üretilen turizm bilgisinin ele alınarak gelişimin bütüncül bir şekilde izlenmesine olanak sağlayan çalışmalar alana özgü yeni kavramlar getiren çalışmalar kadar önemlidir. Çünkü bir alanın bilim dalı olarak kabul görebilmesi için kendine has kavramları olmasının yanı sıra sınırları da belirli olmalıdır. Turizm bilgisi yapısı itibarıyla çok disiplinli olduğundan dağınık ve sınırları belirsizdir, bu anlamda onu toparlayacak çalışmalar oldukça değerlidir (Gülcan, 2009a: 200). Turizm bilgi alanını daha iyi anlamak için yapılan bu çalışmalar turizm araştırması olan 'ev'e bakabilecek 'pencereler' sağlar (Benckendorff & Zehrer, 2013: 125).

Bu çalışmaların verileri basılı (tez, makale, bildiri, kitap...) kaynakların yanında çoğunlukla çevrimiçi/online kaynaklardan (dergi ve kongre web siteleri), arama motoru (Google Akademik), ulusal-uluslararası veri tabanları (Sosyal Bilimler Veri Tabanı, *Ulakbim*, Elsevier, Emerald, EBSCOhost, JSTOR, SAGE, ScienceDirect, Taylor&Francis, Wiley, Yöktez, ProQuest) ve bibliyometrik veri tabanlarından (Scopus, Web of Science) konuya ilişkin anahtar kelimeler taranarak elde edilmektedir. Ardından ulaşılan yayınlar genellikle; sistematik, tematik, meta, içerik ya da bibliyometrik analiz gibi tekniklerden yararlanılarak çözümlenmekte ve kelime bulutları veya ilişki ağları ile görselleştirilmektedir.

Yapılan incelemeler sonucunda ise; hangi konunun kim(ler) tarafından, ne zaman, hangi yöntemle incelendiği, konuya ilişkin yapılan mevcut çalışma sayısı, çalışmaların alt boyutları gibi birçok bilgiye ulaşılmaktadır. Böylece; turizmle ilişkilendirilebilen bir disiplinin (Oh, Kim & Shin, 2004; Barrios vd., 2008; Özel & Kozak, 2012; Dolnicar & Ring, 2014; Chang & Katrichis, 2016), kullanılan yöntemlerin (Mehmetoglu, 2004; Svensson vd, 2009) ve istatistiksel tekniklerin (Reid & Andereck, 1989; Palmer, vd. 2005), turizm çalışmalarındaki en popüler konuların (Law, Ye, Chen & Leung, 2009) ve araştırmaya konu olan özel bir kavramın (Pike, 2002; Lu & Nepal, 2009; Sainaghi, 2012; Nunkoo, Smith & Ramkissoon, 2013; Akturan & Oğuztimur, 2016) zaman içinde gösterdiği gelişim ortaya çıkartılmakta, çalışılması gereken eksik yönler bütüncül bir yaklaşımla göz önüne serilmektedir.

Eklektizm ile bilimsel araştırma ve çalışmaların turizm alanında birbirinden farklı konu ve sorunları, özerk ve bağımsız bir bilimsel platformda tartışabileceği ve etkin bir biçimde çözüm bulabileceği iddia edilmektedir (Dinçer vd, 2007: 500). Belirtilen çözümün var olabilmesi ortak dil yaratımına duyulan ihtiyacın boyutunu da ortaya koymaktadır. Turizmde sınıfla(ya)mama çılgınlığı, özellikle özel ilgi türü turizm türlerinin üretilmeye devam etmesiyle turizm akademisinde büyük resmin görülmesini engelleyen bir yanılğı olarak yorumlanmaktadır (Yüksel, 2019: 346).

Turizmin bir bilim dalı ve içindekilerin bir bilimsel topluluk olabilmesi için kat etmesi gereken mesafe ve bu mesafeyi kat ederken farklı bilim insanlarınınca temsil edilen akademik kozmoslar arası etkileşimin yoğunlaştırılmasına, ortak değerlerin bulunmasına, uzmanlık ortaklığına, ilgili bilim insanlarının sözde turizm disiplini denen olgunun sorunlarına ortaklaşa yönelmesine ihtiyaç vardır (Yüksel, 2019: 345). Bu noktada kavramların tekrarlı kullanımından ortaya çıkan ise turizmde eklenerek ilerleme kültürünün ve ortak dil yaratma çabasının eksikliğidir.

Bu duruma değinen Belhassen & Caton çalışmasında, Becher & Trowler'ın (2001) disiplinleri, onları ayrılmış akademik klanlar olarak sürdürmeye yardımcı olan ortak kültürel ve dilsel niteliklere sahip kabileler olarak görmeyi önerdikleri yaklaşımlarından ilham alarak turizm epistemolojisini anlamak için dilsel bir yaklaşım önermiştir. Onlar turizm çalışmalarının bir disiplin değil, birden çok disipline dayalı kökleri olan söylemsel bir alan olduğunu kabul ederek, turizmdeki epistemolojik ilerlemenin değerlendirilmesinin, bu alandaki bilgi ilerlemesinin kültürel ve dilsel özelliklerini aydınlatılabileceğini göstermektedir (Belhassen & Caton, 2009: 341).

Turizm çeşitlerindeki gelişim ve değişim

Zamansal gelişimin açıkça görülebildiği çalışmalarda en fazla, turizm odaklı genel konular ya da belirli bir turizm çeşidi ele alınmıştır. Turizm çeşitleri üzerine çok sayıda yayın yapılmıştır ki bunlar incelenecek düzeye gelmiştir. Hem ulusal hem de uluslararası alanyazında temel sayılabilecek turizm çeşitlerinin yanı sıra son dönemde popüler olan türlerle ilgili çalışmalar bile çeşitli analizler ile değerlendirilmiştir (Bknz. Tablo: 1).

Tablo 1. Turizm Çeşitleri Üzerine Yapılmış Bazı Yayın İnceleme Çalışmaları

Aile turizmi	Wu & Wall, 2016
Akıllı turizm	Dorcic, Komsic & Markovic, 2019; Mehraliyev, Choi & Köseoglu, 2019; Johnson & Samakovlis, 2019; Binbaşıoğlu, 2020; Kontogianni & Alepis, 2020; Topsakal, Bahar & Yüzbaşıoğlu, 2020; Lee, Zach & Chung, 2021; Chen, Tian, Law & Zhang, 2021
Alternatif turizm	Ceylan, Çetin & Özdiçiner, 2019; Düşmezkalender & Metin, 2019
Dağ turizmi	Río-Rama vd., 2019; Zeng vd., 2022
Deniz turizmi/Kıyı turizmi	Kozan, Özdemir & Günlü, 2014; Vázquez, 2020; Duan, Cao, Wang & Yin, 2022
Doğa temelli turizm	Ardoin, Wheaton, Bowers, Hunt & Durham, 2015
e- turizm	Singh & Bashar, 2021
Eko turizm	Gökkaya, Acar & Yıldırım, 2017; Liu & Li, 2020; Shasha vd., 2020; Khanra, Dhir, Kaur & Mantymaki, 2021
Engelli Turizmi	Aksöz & Yücel, 2021
Etkinlik turizmi	Getz & Page, 2016
Film turizmi	Connell, 2012
Futbol turizmi	Oliveira, Tobar & Capraro, 2021
Gastronomi Turizmi	Sarışık & Özbay, 2015; Sökmen & Özkanlı, 2018; Ercan, 2020
Gecekondu turizmi	Mutlu & Ören, 2021; Gui & Zhong, 2022
Gönüllü turizmi	Taplin, Dredge & Scherrer, 2014; Sarı Gök, 2021; Güneş, Gündoğdu & Aksu, 2022
Helal Turizm	Olçay, Karaçil & Sürme, 2018; İsmail vd. 2019; Yağmur, Ehtiyar & Aksu, 2020; Hidayat, Rafiki & Nasution, 2021; Suban vd, 2021
Hüzün turizmi	Light, 2017; Bulut & İli Demirel, 2022
İnanç Turizmi	Karasakaloğlu, 2020; Ayaz ve Eren, 2020
Kırsal turizm	Lane & Kastenholz, 2015; Bozok, Kılıç & Özdemir, 2017; Alımanoğlu & Ayazlar, 2017; Gül & Gül, 2018; Albayrak & Tüzünkan, 2020; Leković, Cvijanović, Pantić & Stanišić, 2020; Karali, Das & Roy, 2021
Kış Turizmi	Ardıç Yetiş & Çokal, 2018; Yağcı vd., 2018; Çalhan & Çakıcı, 2019; Ayaz & Apak, 2019; Karasakaloğlu, 2020; Bozdemir & Şengül, 2021
Kongre turizmi	Pektaş & Aydın, 2021
Kültür turizmi	Sadık, 2018
Macera turizmi	Cheng, Edwards, Darcy & Redfern 2018; Aylan, 2021

Medikal turizm	De la Hoz-Correa, Muñoz-Leiva & Bakucz, 2018; Çolakoğlu, Altun & Kıykaç, 2019; Virani, Wellstead & Howlett, 2020; Sarıkaya & Yılmaz, 2021; Campa, Riva, Oricchio & Brescia, 2021; Habibi, Mousavi, Jamali & Ale Ebrahim, 2021
Miras turizmi	Bhowmik, 2021
Sağlık turizmi	Temizkan, Çiçek & Özdemir, 2015; Bayın, 2015; Ulusoy, Sarıçoban & Ketrez, 2018; Canik & Güneren Özdemir, 2019; Doğan & Baynal Doğan, 2020; Öztürk, Çoban & Ekinci, 2020; Gürvardar & Aloğlu, 2020; Dağ, 2020; Akın, 2021
Sosyal turizm	McCabe & Qiao, 2020
Spor turizmi	Weed, 2006; Weed, 2009; Jiménez-García, vd., 2020; Yıldırım, 2021
Sürdürülebilir Turizm	Lu & Nepal, 2009; Ruhanen, Weiler, Moyle & McLennan, 2015; Demirbulat & Dinç, 2017; Tokmak vd., 2018; Yeksan & Akbaba, 2019; Ünal, 2020
Şarap turizmi	Sánchez, Rama & García, 2017; Anđelić, Garabinović & Šormaz, 2019; Triantafyllou, Toanoglou, Eirini & Kaurav, 2020; Kasaroğlu vd., 2021
Şehir turizmi	Ashworth & Page, 2011; Kızılcalıoğlu & Güzeller, 2021
Tarım Turizmi	Akkaşoğlu, Akyol, Ulama & Zengin, 2019; Civelek & Karadağ, 2020; Rauniyar vd., 2021
Termal turizm	Oğuzbalaban, 2019
Toplum temelli turizm	Graciano ve Holanda, 2020
Uzay turizmi	Kiper & Batman, 2018
Üçüncü yaş turizmi	Pestana, Parreira & Wang, 2019
Yaban hayatı turizmi	Cong, Newsome, Wu & Morrison, 2017
Yavaş turizm	Mavric, Öğretmenoğlu & Akova, 2021
Yaratıcı turizm	Galvagno & Giaccone, 2019
Yiyecek turizmi	Naruetharadhol & Gebsumbut, 2020

Chen, Tian, Law & Zhang (2021) çalışmalarında, akıllı turizm ile ilgili 2010-2021 yılları arasında yayınlanan 441 araştırmanın bibliyometrik ve görsel analizini sunmuştur. Khanra, Dhir, Kaur ve Mantymaki (2021) 1990 ve 2019 yılları arasında turizm ve konaklama alanında altı saygın dergide ekoturizm ile ilgili yayınlanan toplam 878 makaleden elde edilen verilerle bibliyometrik bir analiz gerçekleştirmiştir. Sağlık turizmi alanında; Akın (2021) Google Scholar ve DergiPark Akademik veritabanlarında 2015-2020 yılları arasından yayınlanmış 102 makalenin bibliyometrik özelliklerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma yaparken; Bayın (2015) Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tez veri tabanında yer alan 95 tezi incelemiştir. Mutlu & Şahin Ören (2021) Scopus akademik çalışma arama motoru üzerinden ulaştıkları gecekondur turizmi ile ilgili 31 makaleyi sistematik derleme yöntemi aracılığıyla incelemiştir. Yeksan & Akbaba (2019) sürdürülebilir turizm ile ilgili Social Science Citation Index'da taranan dergilerde 2010-2017 yılları arasında yayınlanan 288 makalenin bibliyometrik analizini gerçekleştirmiştir.

Görüldüğü gibi, çoğunlukla dergi ve tezler üzerinden yürütülen bu çalışmalarda konuya ilişkin birçok çalışma tek bir çalışmada özetlenerek literatürün son durumu gösterilmekte ve eksik görülen çalışmalar belirlenerek öneriler sunulmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmada yöntem olarak doküman analizi tercih edilmiştir. Doküman analizi sosyal bilimler alanında yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biridir ve nitel araştırma kapsamında değerlendirilmektedir. Genel tarama modelinde desenlenen bu çalışmada turizm çeşitleri, ilgili dokümanlar taranarak keşfedilmeye çalışılmıştır. Çalışma bu hali ile keşifsel bir nitelik taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı, Evreni ve Örneklemi

Çalışmada turizm çeşitlerinin dönemsel olarak gösterdiği değişim ve gelişimin ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Bu amaçla belirlenen dergilerde yer alan makalelerde; (i) kaç farklı turizm çeşidinden bahsedildiği, (ii) en çok hangi turizm çeşidi üzerine yayın yapıldığı, (iii) hangi dönemde hangi türün daha popüler olduğu belirlenmeye ve sonuçta (iv) hangi turizm çeşitleri arasında kapsam olarak benzerlikler bulunduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Böylece konu ile ilgilenen araştırmacılara turizm türlerinin evrimi (değişimi) kelime bulutları üzerinden bütüncül olarak sunulmaktadır.

Araştırma evreni turizm dergilerinde yer alan makalelerdir. Dergilerde basılan makalelerin 'sertifikalı bilgi' olarak kabul edilmesi (Ramos-Rodriguez & Ruiz-Navarro, 2004:982) bu tercihte etkili olmuştur. Turizmle ilgili tüm dergilerin incelenmesi mevcut araştırma sorununun kapsamlı bir çerçevesini sunacak olsa da birçok turizm dergisinin çok eski bir tarihe sahip olmaması ve bazılarının da belli bir temayla sınırlandırılmış olması nedeniyle böyle bir çalışma yürütmek mevcut araştırma için elzem görülmemiştir. Bu sebeple evreni sınırlandırmak için özlü sonuçlar sağlayacak dergiler belirlenmiştir.

Araştırma örneklemini; Annals of Tourism Research (ATR), Tourism Management (TM), Journal of Travel Research (JTR) ve Journal of Travel & Tourism Marketing (JTTM)'de 2021 yılı sonuna dek yayınlanmış makaleler oluşturmaktadır. İncelenmek üzere seçilen dergiler daha önceki araştırmalar tarafından yapılan derecelendirmelere çalışmalarına (Sheldon,1990; Pechlaner, Zehrer, Matzler & Abfalter, 2004; Ryan, 2005; McKercher, Law & Lam, 2006; Zehrer, 2007; Gürsoy & Sandstrom, 2014) ve Scimago verilerine² dayanmaktadır. Bu çalışmaların sonuçları, turizm alanında en iyi üç derginin; ATR, TM ve JTR olduğunu göstermektedir. JTTM'nin ilk üç sırada yer almasa da çalışmaya dahil edilme nedeni ise pazarlama çeşitlerinin git gide sayıca artması ve her pazarlama türüyle literatüre yeni turizm çeşitleri eklendiği düşüncesidir.

Veri Toplama Süreci ve Analizi

Araştırma iki aşamalı olarak yürütülmüştür. İlk aşamada dergilerin başlık ve anahtar kelimelerinde "... tourism" (... turizmi) olarak geçen kavramlar tek tek taranarak belirlenmiştir. Ardından elde edilen veriler MAXQDA programında analize tabii

² SCImago Journal Rank göstergesi: Derginin etkisinin, nüfuzunun veya prestijinin bir ölçüsüdür. Dergide önceki üç yılda yayınlanan dokümanların seçilen yılda aldığı ortalama ağırlıklı atıf sayısını ifade eder (ScimagoJR, 2020).

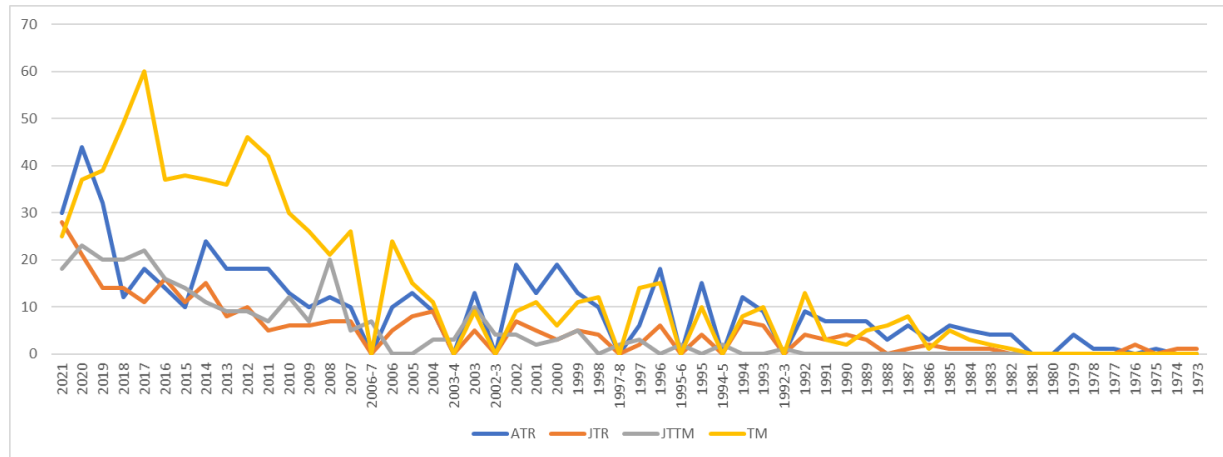
tutulmuştur. Bu aşamada öncelikle kavramlar aynı isimle ile kodlanmış ve kodlar kelime bulutları ile görselleştirilmiştir. Analiz esnasında eco-tourism ve ecotourism, e-tourism ve etourism gibi yazımsal farklılıklar ile international ve international-tourism, rural ve rural-based gibi aynı anlamdaki türler birleştirilmiş; international-business, international-convention, international-educational, international-expo gibi international altında alınabilecek, fakat farklı içerik olarak nitelendirilen türler ve çeşitler benzerlik gösterse de ayrı ele alınmıştır.

Kelime bulutu, kaynak metinde ne sıklıkta görüldüklerine göre font boyutlarıyla temsil edilen kelimelerin bir araya getirilmesiyle sonuçlanır (Hunt, Gao & Xue, 2014: 850). Böylece veriler daha kolay anlaşılır şekilde sunulabilir. Bu teknik/araç, görselleştirme çalışmalarında oldukça tercih edilmektedir. Park, Wu, Morrison, Shen, Cong & Li (2016) araştırma konularının alt kategorilerine (Research Sub-categories) ilişkin bilgileri kelime bulutlarını kullanarak görselleştirmiştir. Hunt, Gao & Xue (2014) da kelime bulutlarını kullanarak 1982, 1992, 2002 ve 2012 yıllarında ATR, JTR, JST, TM dergilerinde basılan makalelerin başlıkları ve anahtar kelimeleriyle görsel bir trend analizi yapmıştır. Son olarak, araştırma verilerini oluşturan turizm türleri çeşitli şekiller altında sınıflandırılmış ve ortak başlıklar altında bir araya getirilerek değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Yayın sayısı ve yılı

Dört dergi incelendiğinde, 1836 yayının turizm çeşitleri ile ilgili olduğu saptanmıştır. Turizm çeşitleri ile en fazla yayın ise TM dergisinde yapılmıştır (n=763). Onu 530 yayın ile ATR, 279 yayın ile JTR, 264 yayın ile JTTM izlemektedir (Bknz. Şekil.1).

Şekil 1. Turizm çeşitleri ile ilgili çalışmaların yıllara göre durumu

Dergilerin yıllar itibariyle yayın sayısı dağılımları Şekil 1'de sunulmuştur. Dergiler tek tek ele alındığında, ATR ve JTTM dergilerinde turizm çeşitleri ile ilgili en fazla yayının yapıldığı yıl 2020 (sırasıyla 44 ve 23 yayın), JTR dergisinde 2021 (n=28) ve TM dergisinde ise 2017'dir (n=60).

Tüm dergiler içinde turizm çeşitlerini içeren en fazla yayın 2020 yılında yapılmıştır (n=125). 2017’de 111 yayın, 2019’da 105 ve 2021 yılında ise 101 yayın turizm çeşitlerinden birine konu olmuştur.

Turizm çeşitleri

Analiz sürecinde belirlenen dergilerde (ATR, JTR, TM, JTTM) yer alan makaleler, onar yıllık olmak (1991 ve öncesi haricinde³) üzere dört zaman diliminde değerlendirilmiştir.

Şekil 2. 1991 ve Öncesi Çalışmalar

Şekil 3. 1992-2001 Yılları Aralığındaki Çalışmalar

Şekil 4. 2002-2011 Yılları Aralığındaki Çalışmalar

Şekil 5. 2012-2021 Yılları Aralığındaki Çalışmalar

1970’lerden başlayarak 1991 yılına kadar yapılan yayınlarda uluslararası turizm (international tourism) 31 tekrar ve %20,67’lik payla birinci gelmektedir. Toplamda 60 farklı turizm çeşidinin listelendiği zaman aralığında uluslararası turizmi 10 tekrarla iç turizm (domestic tourism) ve 8 tekrarla şehir turizmi (urban tourism) takip etmektedir (Bknz.Şekil 2). Şekil 3’de sunulduğu üzere, 1992-2001 yılları arasında yapılan yayınlarda ekoturizm (ecotourism) 39 tekrar ve %10,60’lık payla birinci gelmektedir. Toplamda 102 turizm çeşidinin listelendiği zaman aralığında 34 tekrarla uluslararası turizm ikinci, 31 tekrarla sürdürülebilir turizm (sustainable tourism) üçüncü gelmektedir. 2002-2011 yılları arasında yapılan yayınlarda ise sürdürülebilir turizm 50 tekrar ve %7,85’lik payla birinci gelmektedir. Toplamda 155 turizm çeşidinin listelendiği zaman aralığında 41 tekrarla ekoturizm ikinci, 40 tekrarla kırsal turizm (rural tourism) üçüncü gelmiştir (Bknz. Şekil 4). 2012-2021 yılları arasında yapılan yayınlarda da sürdürülebilir turizm 95 tekrar ve %7,96’lık payla birinci

³ 1973-1991 arası

gelmektedir. Toplamda 271 turizm çeşidinin listelendiği zaman aralığında 61 tekrarla kırsal turizm ikinci, 45 tekrarla ekoturizm üçüncü gelmektedir (Bknz. Şekil 5).

Dergi özelinde değerlendirildiğinde sürdürülebilir turizmin tüm dergilerde ağırlıklı olarak yer aldığı görülmektedir. Ortaya çıkan diğer bir sonuç da turizm türlerindeki sayısal artıştır. 1990'lar öncesindeki turizm türlerinin, 2010'lara gelindiğinde 4 katından fazla bir artış gösterdiği ortaya koyulmuştur.

Şekil 6. Annals of Tourism Research

Şekil 7. Journal of Travel and Tourism Marketing

Şekil 8. Journal of Tourism Research

Şekil 9. Tourism Management

Annals of Tourism Research dergisinde toplamda 186 farklı turizm çeşidiyle ilgili çalışma yapıldığı ve en çok tekrarlanan turizm çeşidinin ise 48 tekrarla “uluslararası turizm” olduğu belirlenmiştir (Bknz.Şekil 6). Journal of Travel and Tourism Marketing dergisinde toplamda 120 farklı turizm çeşidiyle ilgili çalışma yapıldığı, en çok tekrarlanan turizm çeşidinin 19 tekrarla “sürdürülebilir turizm” olduğu tespit edilmiştir (Bknz. Şekil 7). Journal of Travel Research dergisinde toplamda 113 farklı turizm çeşidiyle ilgili çalışma yapıldığı tespit edilmiş, Şekil 8’ de görüldüğü gibi, en çok tekrarlanan turizm çeşidinin 29’ar tekrarla uluslararası ve sürdürülebilir turizm çeşitleri olduğu belirlenmiştir. Tourism Management dergisinde toplamda 241 farklı turizm çeşidiyle ilgili çalışma yapıldığı tespit edilmiş, en çok tekrarlanan turizm çeşidinin 85 tekrarla “sürdürülebilir turizm” olduğu belirlenmiştir (Bknz. Şekil 9).

Şekil 10. Tüm Çalışmaların Kelime Bulutu Analizi

Tüm yıllar ve dergiler birlikte değerlendirildiğinde ise toplamda 404 farklı turizm çeşidiyle ilgili çalışma yapıldığı sonucuna varılmıştır (Bknz. Şekil 10). Tekrar sıklığına göre ilk 10’u oluşturan turizm çeşitleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. En Fazla Çalışılan Turizm Çeşitleri

Sıra	Turizm çeşidi	Frekans	Yüzde
1	Sürdürülebilir turizm	176	7,49
2	Ekoturizm	129	5,48
3	Uluslararası turizm	122	5,18
4	Kırsal turizm	121	5,14
5	Kültür turizmi	83	3,52
6	Kültürel miras turizmi	79	3,35
7	Doğa temelli turizm	63	2,67
8	İç turizm	57	2,42
9	Şehir turizmi	56	2,38
10	Sağlık turizmi (medical tourism)	45	1,91

Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) turizm sektöründe, yatırım yapılacak 300 farklı turizm çeşidi bulunduğunu belirtmiştir (Akgöz, Göral & Tengilimoğlu, 2016: 401). Ortaya çıkan bu sonuç ise son dönemde turizm türlerindeki artan çeşitliliğinin açık bir ifadesidir. Her ne kadar her yeni ilgi alanı veya aktivite içeriğinin turizm çeşidi olarak sunulduğu görülse de bunların gerçekten ayrı bir çatı kavram, alt bir tür ya da aynı anlama gelse de çeşitli akademisyenlerce farklı isimlendirilmiş terimler olup olmadığı tartışmaya açıktır.

Tüm süreç değerlendirildiğinde: turizm uzun yıllar faydalanmaya devam edebilme düşüncesinin çevresel turizm konularının öne çıktığı döneme, özellikle ‘sürdürülebilir turizm’in popülerleşmesine neden olduğunu ileri sürmek; “Modern

dönemin 'kitle', post modern dönemin ise 'alternatif turizm' dönemine uygun ortamı hazırladığını" (Karamustafa & Örnek, 2019: 263) iddia etmek olasıdır. Yakın gelecekteki turist kuşağının ise turizm sektörünü, 'post-alternatif' turizm olarak isimlendirilebilecek karakterde yeni bir döneme hazırlayacağını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Post-alternatif turizm dönemi daha çok sayıda turizm çeşidinden bahsedilen, her şeyin turizme konu olabileceği bir dönemi işaret etmektedir. Bu dönemin çok da uzak olmadığı kelime bulutlarına ilişkin şekiller üzerinden de açıkça görülebilmektedir.

Turizm şekil ve çeşitleri

Yayınlarda ele alınan turizm çeşitleri, mümkün olduğunca ortak noktalarda bir araya getirilerek farklı kriterlere göre ayrılmıştır. Her ayrımda, literatürde var olan sınıflandırmalar (Kozak vd., 2001; Usta, 2009) temel alınarak, bahsedilen turizm türlerinin tanımsal içeriği göz önünde bulundurulmuştur. Tabii burada yapılan sınıflandırma tam bir sınıflandırma çalışması yapmaktan öte genel bir çerçeve çizerek ne tür turizm türlerinin çalışıldığını göstermek amaçlı olduğundan turizm şekilleri ve alt başlıklarda yer alan turizm çeşitleri, incelenen dergilerde yer alan makalelerdeki türler ile sınırlıdır. Değerlendirme sonucunda, 14 farklı ölçüt belirlenerek seyahatler sınıflandırılmıştır:

- **Ziyaretçinin geldiği yere göre turizm çeşitleri:** iç ve dış turizm biçiminde sınıflandırılır. Dış turizm de ikiye ayrılır: aktif dış turizm ve pasif dış turizm.
- **Ziyaret edilen yere göre turizm çeşitleri:** bu kriter, ulusal ve uluslararası turizm olmak üzere ikiye ayrılır. Ulusal turizm; yerel ve bölgesel turizm faaliyetlerini kapsarken, uluslararası turizm; sınır ve sınır ötesi turizm, deniz aşırı turizm kapsamlarında değerlendirilebilir. Seyahatler, kısa ve uzun mesafeli olarak yapılabilir. Bu kritere, Avrupa turizmi, Türk turizmi, Akdeniz turizmi gibi başlıklarda ele alınabilecek "Pazar temelli turizm çeşitleri" de eklenebilir.
- **Ziyaret için seçilen döneme göre turizm çeşitleri:** hangi dönemde yapıldığına bakılarak sınıflandırılabilir. Bu dönemler; modern, modern sonrası ya da postmodern turizm dönemi olabilir.
- **Ziyarete katılanların sayısına göre turizm çeşitleri:** turizm faaliyetlerine katılan kişi sayısına göre; bireysel, grup, kitle veya niş turizm olarak ayrılabilir.
- **Ziyaretçilerin gelir durumuna göre turizm çeşitleri:** sosyal ve lüks turizm olarak sınıflandırılabilir. İşçi sınıfı, kamu sektörü gibi toplumsal gruplar ve düşük maliyetli turizm faaliyetleri arayanlar sosyal turizm kapsamında yer alır.
- **Ziyaretçinin yaşlarına göre turizm çeşitleri:** gençlik ve yaşlı/üçüncü yaş turizmi biçiminde sınıflandırılır.
- **Ziyaretçilerin içerik tercihine göre turizm çeşitleri:** turistlerin seyahat sürecinde aldığı tüm hizmetlerin hazır bir arada olduğu 'paket turizm' ya da her şeyi kendi yaptığı turizm ('do it yourself' tourism) biçiminde ayrılır.

- **Ziyaret edilen zamana göre turizm çeşitleri:** günün hangi zamanının (günübirlik, gece turizmi), hangi hava şartlarının (soğuk, sıcak, serin hava turizmi) ya da mevsimin (yaz, kış, bahar turizmi) seçildiğine bakılarak sınıflandırılabilir.
- **Ziyaretçilerin konaklama tercihlerine göre turizm çeşitleri:** seyahat sürecinde konaklama amacıyla tercih edilen yer türüne bakılarak; Airbnb-etkili turizm, bungalow turizmi, kamp turizmi, evde konaklama turizmi (Homestay tourism), ikinci konut turizmi (Second home tourism) biçiminde sınıflandırılabilir.
- **Ziyaretçilerin tercih ettiği ulaşım aracına göre turizm çeşitleri:** hava, kara (bisiklet/motosiklet, otostop, yürüyüş, karavan, motorlu taşıt), deniz (bot, kruvaziyer, gemi, yat) ve demiryolu ile yapılan seyahatleri içerir.
- **Ziyaretçi türlerine göre turizm çeşitleri:** ziyarete katılan kişilerin özelliklerine göre şu şekillerde sınıflandırılabilir; sırt çantalı turizmi, serseri turizmi, Gönüllü turizmi gibi.
- **Ziyaretçilerin cinsiyetlerine göre turizm çeşitleri:** kişilerin cinsiyet özelliklerine göre yapılan 'cinsiyetçi turizm' (gendered/gendering tourism) türlerine göre (örn. LGBT turizmi/gey turizmi) ayrılır.
- **Ziyaretçilerin internet kullanımına göre turizm çeşitleri:** dijital unsur içeren ve içermeyen turizm şeklinde ikiye ayrılır. Son zamanlarda yaşanan teknolojik gelişmelerin de desteğiyle bu turizm şekli sürekli gelişmiş ve otomatik turizm, dijital turizm, e-turizm, akıllı turizm, mobil turizm, çevrimiçi turizm, sanal turizm, sosyal medya turizmi gibi birçok turizm çeşidi ortaya çıkmıştır.
- **Ziyaretçilerin amaçlarına göre turizm çeşitleri:** kendi arasında çok çeşitli kriterlere göre sınıflandırılabilmektedir (Bknz. Tablo 3). Kişiler çok çeşitli amaçlarla turizm faaliyetlerine katıldıklarından bu alanın kesin sınırlarını çizmek mümkün değildir.

Tablo 3. Ziyaretçi Amaçlarına Göre Turizm Çeşitleri

Alan/yer çeşitleri	temelli	turizm	Antarktika turizmi, savaş alanı turizmi, plaj turizmi, Bermuda turizmi, şehir turizmi, Anklav turizm, ada turizmi, yavaş turizm, gecekondur turizmi, korunan alan turizmi, köy turizmi, tehlikeli bölge turizmi, hayvanat bahçesi turizmi
Manzara çeşitleri	temelli	turizm	Manzara turizmi, yol turizmi, sürüş turizmi, gece turizmi
Toplum çeşitleri	temelli	turizm	Abaorjin ⁴ turizmi, Maori ⁵ turizmi, yerli turizmi (indigenous tourism), yerleşik ⁶ turizmi (residential tourism)
Kaynak çeşitleri	temelli	turizm	Av turizmi, kamp turizmi, yürüyüş turizmi, kaplıca turizmi, kayak turizmi, ulusal park turizmi, vahşi yaşam turizmi, iklim turizmi, manzara turizmi
Deneyim çeşitleri	temelli	turizm	Yaratıcı turizm, hayırsever turizmi, spor turizmi, macera turizmi, hatırlanabilir turizm, nostaljik turizm, alışveriş turizmi, uyuşturucu turizm
Sağlık çeşitleri	temelli	turizm	Erişilebilir turizm, demans dostu turizm, engelli turizm

⁴ Avustralya yerlileri

⁵ Yeni Zelanda yerli halkı

⁶ İkamet turizmi, konut (odaklı) turizm

Alternatiflik mi, Aşırılaşma mı Turizm Çeşitlerinin Son Güncel Durumu

	Sağlık turizmi, kozmetik turizmi, dış turizmi, kaplıca turizmi, medikal turizm, spa turizmi, termal turizm, organ nakli turizmi, wellness/sağlıklı yaşam turizmi
Deniz temelli turizm çeşitleri	Plaj turizmi, kıyı turizmi, deniz turizmi, sahil turizmi, güneş ve kum turizmi, kruvaziyer turizm, dalış turizmi, mercan turizmi, okyanus turizmi, yat turizmi, ada turizmi
Din temelli turizm çeşitleri	İnanç turizmi, Budist turizmi, helal turizm, İslami turizm, din turizmi, hac turizmi, spiritüel/manevi turizm
Yiyecek-içecek temelli turizm çeşitleri	Gastronomi turizmi, yiyecek turizmi, mutfak turizmi Bira turizmi, elma şarabı turizmi, çay turizmi, şarap turizmi, el yapımı içecek turizmi
Spor temelli turizm çeşitleri	Golf turizmi, av turizmi, olimpiyat turizmi, sörf turizmi, dalış (scuba diving) turizmi, yürüyüş turizmi, spor turizmi
Etkinlik temelli turizm çeşitleri	Etkinlik turizmi, festival turizmi, ejderha turizmi, olimpiyat turizmi, düğün turizmi
İş temelli turizm çeşitleri	Toplantı turizmi, kongre turizmi, MICE(toplantılar, teşvik etkinlikleri, konferanslar ve fuarlar), iş turizmi, ticari turizm
Aile temelli turizm çeşitleri	Aile turizmi, tanıdık/dost turizmi (VFR-Visiting friends and relative), Atasoy/soy ağacı turizmi
Eğitim temelli turizm çeşitleri	Akademik turizm, eğitim/eğitici turizm, dil turizmi, bilim turizmi, öğrenci turizmi
Dağ-kış temelli turizm çeşitleri	Alp turizmi, antarktika turizmi, arktik/buz turizmi, kar turizmi, dağ temelli turizm, kayak turizmi, kış turizmi
Eğlence/Rekreasyon temelli turizm çeşitleri	Macera turizmi, spor turizmi, kumarhane turizmi, dalış turizmi, fantezi turizmi, balayı turizmi, av turizmi, romantik turizm, seks turizmi, bekarlığa veda turizmi, sürüş turizmi, yol turizmi
Doğa temelli turizm çeşitleri	Doğa temelli turizm, kırsal turizm, dağ turizmi, tarım turizmi, çiftlik turizmi, ekoturizm, av turizmi jeo turizm, sürdürülebilir turizm, sorumlu turizm, etik turizm, son şans turizmi, düşük karbonlu turizm, yavaş turizm, yeşil turizm, iklim turizmi, çevresel turizm, açık hava turizmi, kamp turizmi, orman temelli turizm, mercan turizmi, sulak alan turizmi vahşi yaşam turizmi (hayvanat bahçesi temelli turizm, köpek balığı turizmi, yunus temelli turizm, kutup ayısı izleme turizmi, aviturizm, safari turizmi) astro turizm, uzay turizmi
Miras temelli turizm çeşitleri	Miras turizmi, endüstriyel miras turizmi, otantik turizm, tarih turizmi, arkeolojik turizm, milli park turizmi Atasoy turizmi, soy izi turizmi, Aborjin turizmi, maori turizmi, anklav turizm, kolonyal/sömürge turizmi, kızıl turizm, kölelik turizmi, gecekondur turizmi, yetimhane turizmi, yoksul yanlısı turizm, Savaş alanı turizmi, diaspora turizmi, savaş turizmi, barış turizmi Kara/hüzün turizmi, afet/felaket turizmi, anka kuşu turizmi, soykırım turizmi, intihar turizmi, ölüm turizmi, plantasyon turizmi
Kültür temelli turizm çeşitleri	Kültürel turizm, kültürel miras turizmi, etnik turizm Anime turizmi, Drakula turizmi, drama teşvikli turizm, film turizmi, tv kaynaklı turizm, ekran turizmi, halyu ⁷ turizmi, popüler kültür turizmi, pop-up turizm, punk turizmi, edebiyat turizmi, sanat turizmi, müze turizmi, dil turizmi

Bahsedilen tüm bu turizm çeşitleri üzerine şu şekilde bir değerlendirmeden söz etmek yerinde olacaktır:

- Turizm çok disiplinli bir alandır. Bu nedenle turizm çeşitlerinden birkaçı da turizmin yakın ilişki içinde olduğu alanlardan turizme uyarlanmıştır. Örneğin; niş pazar kavramından, niş turizm; postmodern pazarlama

⁷ Güney Kore popüler kültürü

kavramından postmodern turizm, holistik pazarlamadan holistik/bütüncül turizm gibi.

- Bilindiği gibi, diller arasındaki farklılıklar nedeniyle Türkçede aynı anlama gelen bir/birkaç kavram için İngilizcede birden çok terim kullanılabilmektedir (ya da tam tersi). Örneğin; İngilizcede 'sea', 'marine', 'nautical' deniz turizmi; 'seaside' ve 'coastal' kıyı turizmi; 'film' ve 'movie' film turizmi; 'frontier' ve 'border' 'sınır turizmi' olarak ifade edilmektedir. Türkçede 'sonbahar turizmi' olarak çevrilebilen kavram için İngilizce 'autumn' veya 'fall'; 'ileri yaş/üçüncü yaş/yaşlı turizmi' için ise 'senior', 'elderly'⁸ karşılık gelmektedir.
- Turizm çeşitleri birbirine zıt kavramlarla olduğu gibi (İç-dış turizm, ulusal-uluslararası turizm, kitle-alternatif turizm) birbirine benzer anlamlar taşıyan kavramlarla da (alternatif ve özel ilgi turizmi) isimlendirilebilmektedir.
- Bazı turizm türleri birebir çeviri yerine ona karşılık gelen bir terim ile ifade edilmektedir. 'Dark tourism' Türkçe literatürde 'kara/karanlık/siyah, keder, ölüm turizmi' gibi birçok şekilde isimlendirilse de en uygun 'hüzün turizmi' olarak karşılık bulmuştur.
- Bazı turizm türleri de ayrı ayrı kavramlar olsa da temelde aynı anlamı taşımaktadır: Atasoy turizmi (Ancestral tourism) ve soy izi turizmi (genealogical tourism); film turizmi (film/movie tourism), ekran turizmi (screen tourism), drama ve tv teşvikli turizm bu duruma örnek gösterilebilir. Akpınar ve Bulut da çalışmalarında bu konuya değinmiş, daha uzun vadeli kullanıma dayanan; doğa turizmi, düşük etkili turizm, yumuşak turizm, doğal yaşam turizmi, yeşil turizm, çevreye dost turizm, özel ilgi turizmi, uygun turizm, sorumlu turizm, ortaklığa dayalı turizm, kırsal turizm, sürdürülebilir turizm, alternatif turizm ve ekoturizm'in farklı isimlerle anılsalar da dayanaklarının aynı olduğunu belirtmiştir (2009: 1576).
- Birçok turizm türü tek başına bir tür olarak lanse edilse de bazı turizm türleri bir turizm çeşidinin alt boyutlarından biri olarak gösterilebilmektedir. Edebiyat turizmi, kültürel miras turizmi kapsamında ele alınırken; rota tabanlı turizm (route-based tourism), yavaş turizmin alt boyutlarından biri olarak kabul edilmekte; Anka kuşu ve trajedi ile ilgili turizm (tragedy-related tourism) ise hüzün turizmi ile ilişkilendirilmektedir.
- Bazı turizm türleri birden çok turizm tipi altında değerlendirilebilmektedir. Örneğin; av turizminin kimi çalışmalarda kırsal turizmin (Soykan, 2003:2) kimi çalışmalarda ise spor turizminin (Yıldırım, 2021:321) alt boyutlarından biri olduğu ifade edilmiştir.

---

⁸ Hatta tabloda yer almasa da 'Third age, mature, silver, grey, geriatri tourism' gibi çok sayıda terim kullanılmaktadır.

- Ayrıca, birçok yeni turizm türü ortaya atılmıştır, bunlardan kimi üzerine birkaç çalışmada değinilmişken kimisi henüz Türkçe'ye uyarlanmamıştır (Bknz. Tablo 4).

Tablo 4. Türkçe Alanyazında Yer Almayan Yeni Turizm Türleri

İngilizce terim	Türkçe terim	Açıklama
Barter tourism	Takas turizmi	Turist mübadelesi
Craf beverage tourism	El yapımı içecek turizmi	Bira yapımına veya şaraplık üzüm hasadına katılma gibi faaliyetleri içeren seyahat türü
Drifter tourism	Serseri turizmi	Gerçekten otantik yerlere ve insanlara ulaşmak için, yüksek sahnelenen otantizm kaygısı güderek gerçekleştirilen seyahatler
Drive tourism	Sürüş turizmi	Mekanik olarak çalışan (otobüsler ve bisikletler hariç), yolcu taşıyan herhangi bir karayolu taşımacılığı biçimiyle yapılan seyahat
Fantasy tourism	Hayali turizm	Turistlerin hayali, otantik olmayan bir dünyaya girmeyi seçtikleri turizm türü
Homestay tourism	Evde/aile yanında konaklama turizmi	Büyük oteller ve tatil köyleri yerine ailelere ait daha küçük evlerde konaklama yapılan turizm türü
Low carbon tourism	Düşük karbonlu turizm	Turistik faaliyetlerde meydana gelen karbon emisyonlarını azaltarak daha az kirlilik ile maksimum turizm deneyimi elde etmeyi amaçlayan sürdürülebilir bir turizm biçimi
Night tourism	Gece turizmi	Gece 12'den sabah 4'e kadar süren, turistlerin bir destinasyonda gece kalış sürelerini artırmaya yarayan turizm türü
Phoenix Tourism	Anka kuşu turizmi	Trajik bir olay sonrası destinasyonunun toparlanması ve yeniden markalaşması adına turizm ile ilgili alanın dönüşümü ve yeniden doğuşunu simgeleyen hüznün turizminin alt boyutlarından biri
Plantation tourism	Sömürge turizmi	Kölelerin konakladığı yerlere yapılan seyahatler
Popculture Tourism	Popkültür/Popüler kültür turizmi	Edebiyat, film, müzik gibi popüler kültür fenomenlerinden ortaya çıkan turizm türü
Red tourism	Kızıl turizm	Çin'de devrimci mirasa sahip alanlara yapılan seyahatler
Stopover tourism	Mola turizmi	Havayolları ve turizm organizasyonlarının iş birliğiyle geçiş yapacak yolcuların konaklayacak turistlere dönüştürülmesini hedefleyen girişimlere dayalı turizm faaliyeti

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, turizm çeşitlerindeki değişim alanda öncü dört dergi üzerinden ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu sayede turizm çeşitlerindeki gelişim hem dergiler hem de yıllar itibariyle açıkça görülebilmektedir. Bilindiği üzere alternatif turizm kavramı ve çeşitleri kitle turizmine alternatif çözümler arama noktasında ortaya çıkmıştır. Bu kavram, insanları farklı ilgi alanlarına göre farklı alanlara farklı zamanlarda çekebilme umudunu barındırmaktadır. Tarihsel süreçte farklılıkların en çok tanımlandığı ve desteklendiği dönem olarak günümüzde, bu davranışların turizme yansımaları

görmek de mümkündür. Buna göre her adım, her davranış farklı bir turizm türü olarak tanımlanmış ve kendisine gelişebilecek bir alan bulabilmiştir. Fakat burada uyuşturucu, balayı, dost akraba ziyaretleri gibi tüm seyahat amaçları farklı bir turizm türü olarak tanımlanmaya ve kabul görmeye başlamıştır. Örneğin önceden doğal alanlara yapılan tüm geziler doğa temelli turizm kapsamında kabul edilirken artık dağ, orman, mercan tümü ayrı ayrı ele alınmaktadır. Tüm girdilerin ayrı bir turizm türü olarak değerlendirilmeye başlanması hem turizmin tanımının hem de statik sınıflandırmaların alana uygunluğunu yetersiz kılmaktadır. Bu noktada ya turizm tanımının ya da turizm çeşidi olarak sayılan seyahat hareketlerinin tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Turizm kavramının evriminin bir sorgulaması olarak Zotic vd. (2014) çalışmalarında turizm dönemlerini sınıflandırmışlar ve 2030-2100 arası dönemi “nootourism”, 2100 sonrasını ise “non-tourism” olarak nitelendirmişlerdir. Çalışmada, turizmin değişen yapısını göz önünde bulundurarak gelecekte turizmin ekonomik kimlikten sıyrılarak günlük bir etkinliğe dönüşeceği ortaya atılmıştır. Böyle bir sistemde her türlü hareket ilgili kurumlarca desteklenecek ve her türlü yer değiştirme hareketi planlama yapmaya gerek kalmaksızın kolaylaşacaktır. Turizmin ekonomik girdilerden soyutlanması ve gezegensel bir uygarlığın kurulumuna hizmet etmesinin uzun vadede turizm diye bir kavramı kullanma gerekliliğinin ortadan kaldıracağı iddia edilmektedir.

Bugünkü çeşitliliğin ise her insan, her talep ve her durum için ayrı olarak tanımlanması bu öngörünün temellerinin atıldığını destekler niteliktedir. Bu bağlamda mevcut çalışma turizm alanında görülen alternatif yaratmaya bağlı çeşitlilikteki artışı yeni bir dönem olarak değerlendirmekte ve bu dönemi “post-alternatif” olarak tanımlamaktadır.

Bugünü ve yakın geçmişi değerlendirecek olursak analiz sonucunda, 404 turizm çeşidi ve bunların sınıflandırılabilmesi için 14 turizm şekli tespit edilmiştir. Bu durumun, çok yakın zamana kadar sadece deniz-kum-güneş etrafında şekillenen turizm sektörü için oldukça büyük bir gelişim olduğunu söylemek mümkündür. Ortaya çıkan sonuçlara göre; 1990’lar öncesinde sıklıkla tartışılan uluslararası turizm, 1990’larda ekoturizm ve sürdürülebilir turizm gibi köklü turizm türlerine kaymış, “sürdürülebilirlik” dünya genelinde ve diğer sektörlerde de olduğu gibi sıkça tartışılan bir konu olmuştur. 2000’li yıllarda ise sürdürülebilir turizm öncülüğünde çevresel ve sosyo-kültürel konular çalışmalarda daha fazla görülmeye başlamıştır. En çok çalışılan konular sürdürülebilirlik, doğa ve kültür etrafında şekillenmekte kırsal turizm, ekoturizm, kültür ve miras turizmi de destekleyici unsurlar olarak onların yanında yerini almaktadır. Yıllar geçtikçe, turizm türlerinin çok çeşitli hale geldiğini, ancak sürdürülebilir turizm gibi sistematik bir anlamı olan bazı türlerin her dönem güncelliğini koruduğu açıkça görülmektedir.

Araştırma farklı bazı durumların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Çalışmalarda *autumn-fall*, *border-frontier*, *accessible-disable* gibi aynı anlama gelen, fakat farklı tanımlanan turizm türlerine rastlanmıştır. Bu durum bir araştırma alanının bilim olabilmesinde önemli girdilerden olan ortak dilin yaratılmasını engellemenin yanında,

alanın doğru iskeletinin ortaya koyulmasını da zorlaştırmaktadır. Sorunun ortaya çıkışı ise dört şekilde açıklanabilir. İlki turizm alanyazınının bilimsel yöneme ters düşecek şekilde birbirine bağlı olarak; yani birbirinden beklenecek gelişmediği ihtimalidir. Yazarlar çalıştıkları konuyla alakalı diğer yazarların çalışmalarını derinlemesine incelememekte ve takip etmemektedir. Yapılan çalışmaların mevcut durum göz önünde bulundurularak oluşturulduğu ve birbirini destekleme veya ilerletmeye yönelik bir çalışma yönteminin olmadığı iddia edilebilir. Sosyal bilimlerin yapısı gereği yeni fikirlerin ortaya çıkması noktasında konu bağımsızlığı bir ölçüye kadar kabul edilebilir olmakla birlikte, bütünsel bir verinin oluşturulması, alana teorik altyapı hazırlanması ve bilimsel bir karakter kazanılabilmesi adına alanyazının birbiriyle etkileşimli olması gerekmektedir. Bilgi üretiminin birbirini takip eder nitelikte olmaması ise bilimsellik özelliği ile çelişir nitelikte dağınık bir portre çizmekte ve bütüncül bir bilgi sunumunu engellemektedir.

İkincisi, yazarların kendilerinden önce yapılan adlandırmaları uygun bulmamalarıdır. Yazarlar alanyazın taraması esnasında çalışmayı planladıkları alternatif turizm türüyle ilgili karşılaştıkları adlandırmaları uygun bulmamakta ve kendileri yeni bir tanımlama önermektedirler. Karşılaşılan aynı anlamdaki turizm çeşidiyle ilgili yapılan farklı adlandırmaların herhangi bir nedene bağlanmaksızın farklı olarak sunulduğu gerçeğidir. Fakat konuyla ilgili daha ayrıntılı araştırmaların yürütülmesi ve konuya netlik kazandırılması mümkündür.

Turizm araştırmalarının sınıflandırıldığı boyutlardan biri de dağınık turizm bilgisinin sentezlenmesine olanak sağlayan Jafar Jafari tarafından alanyazına kazandırılan Bilgiye Dayalı Platformdur (Gülcan, 2009b: 6). Turizmin bütün olarak ele alınabilmesi alandaki bilgi gelişimine katkı sağlarken; alanda yapılan sistematik çalışmaların turizmin kavramsal ve sektörel tanımlanmasına ve konumunun anlaşılabilmesine katkısını da vurgulamaktadır (Jafari, 1990; 2001). Turizme konu olan kavramların farklı tanımlanmaları ve/veya aynı tanımların farklı kavramsallaştırılmaları turizm araştırmalarının bilgiye dayalı platformu yansıtan özelliğine de gölge düşürmektedir.

Üçüncüsü çalışmaların eş zamanlı olarak yürütülmesi ve yayınlanması ihtimalidir. Buna göre yazarlar aynı turizm çeşidiyle ilgili aynı zamanlarda araştırmalarını yürütmekte ve yayınlarını yapmaktadırlar. Bu da aynı zamanda aynı alana farklı tanımlamalar yapma ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Bir çözüm olarak, yapılan bu araştırmaya benzer araştırmaların uluslararası alanda yürütülmesi ve tanımlamalara bir standart geliştirilmesi gerekmektedir.

Dördüncüsü ise dil farklılığından doğan çevirme hatalarından kaynaklanmasıdır. Şengül, Genç & Türkay (2020) tarafından da sunulan bu görüş akademik anlamda kabul edilebilir bir neden olmamakla birlikte, çalışmalarda görülmesi muhtemeldir.

Araştırmada ortaya çıkan bir diğer önemli husus da çeşitliliğin aşırı artışına bağlı olarak ortaya çıkan turizm türü mü yoksa bir nitelime mi olduğu sorunudur. Örneğin; *memorable, hopeful, pleasure, hedonistic veya unobserved, barter, nostalgic* olarak geçen turizm çeşitleri yapılan turistik faaliyetlerin niteliğini ortaya koyan tanımlamalardır ve bir turizm türü olarak ele alınmalarının uygunluğunun tekrar gözden geçirilmesi

gerekmektedir. Benzer şekilde *bungalow*, *homestay* gibi konaklama türlerinin; *bicycle*, *motorcoach* gibi seyahat araçlarının; *gay*, *lesbian* gibi cinsel yönelimlerin; *honeymoon* gibi seyahat nedenlerinin, *Drakula*, *anime* gibi kültürel öğelerin kendilerine ait bir turizm türü oluşturmaktan ziyade ilgili turizm türlerinin içeriği olarak tanımlanmaları ve sınıflandırılmaları gerekmektedir. Bahsi geçen sorunların turizmin yapısının ve içeriğinin teorik boyutlarının iyi anlaşılmasını sağlama kaynağın veya turizmi renklendirme çabasının bir ürünü olması mümkündür. Ayrıca, çok çeşitlenen turizm tercihlerinin sistemli olarak takip edilememesi, doğru sınıflandırmaların yapılmaması ve güncel tercihlere uygun yeni türlerin tanımlanamaması ortaya herkese özel bir turizm türü yaratılması yanlısını doğurmaktadır. Başta bahsedilen statik sınıflandırmalar artık turizmin ihtiyaçlarını karşılamamaktadır. Ortaya çıkan eksik turizm disiplininin bilimsel karakterinin zayıflığından kaynaklanmaktadır. Bu durum ayrıca uzun yıllardır bir çalışma ve araştırma alanı olan turizm disiplinde turizmin ve turizm türünün ne olduğu konularında dahi netliğin olmadığı açık göstergesidir.

Kavramların netleştirilmesi sadece teorik alanda değil sektörel dil birliğini de beraberinde getirecek ve sektörün kaotik çeşitliliğinin sadeleşmesini sağlayacaktır. Bu sorunla yola çıkan Tomczewska-Popowycz & Taras (2022) köken turizmi ile ilgili literatürdeki terminoloji tutarsızlıklarını ele aldıkları çalışmalarında birbirinin yerine kullanılabilen diaspora turizmi, nostalji turizmi, ata turizmi, soy turizmi, miras turizmi, etnik turizm, köken turizmi gibi 41 terim belirlemiştir. Bunların 'köken turizmi' çatısı altında sunulduğu çalışmada öneriler sunulmuştur. Bu tarz çalışmalarla hangi kavramın neye karşılık geldiğine yönelik kafa karışıklıkları önlenilecek ve hangi çeşitten ne beklenmesi gerektiği konusunda netlik kazandırılacaktır.

Öte yandan, sağlık turizmi alanında olduğu gibi konu ile ilgili karışıklığın ortadan kaldırılması adına bazı durumlarda ilgili kamu organları tarafından açıklamalar yayınlanabilmektedir. Sağlık Bakanlığı sağlık turizminin; medikal turizm, SPA-Wellness, termal turizm, ileri yaş, engelli ve sağlık turizminin oluşturduğu bir üst kavram olarak kabul edilmesi gerektiğini öne sürmüştür (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2011'den aktaran Temizkan, Çiçek & Özdemir, 2015: 396). Resmî kurumlarca yapılan tanımlar terminoloji tutarsızlığını önlerken alan yazına sadelik getirecektir. Sadeleşme ise beraberinde daha şeffaf, öngörülebilir ve bu sayede kurumsallaşmaya benzer şekilde, özellikle daha az bilinen yeni turizm çeşitlerine yönelik, daha güvenilir bir ortamın oluşturulması sağlanacaktır. Bunun yanında kavramların netleştirilmesi ile hem talep hem arz tarafları açısından hedef belirlemesi kolaylaşacak ve ilgili ürün ve hizmetlerin erişilebilirliğinin artması ve ilgili turist profiline ulaşmanın kolaylaşması sağlanacaktır. Ayrıca kavramların sadeleşmesi ve hedeflerin netleştirilmesi adil rekabet koşullarının sağlanabilmesi açısından gelişime vesile olması mümkündür. Bunun en önemli şartı ise akademik ve sektörel bütünlüğün sağlanması, akademik bilgi üretiminin sektörde kullanılmasının iş etiği kapsamında yasal ve/veya kamusal yaptırımlarla desteklenmesi ve/veya özendirilmesidir.

Gözden kaçırılmaması gereken bir diğer durum da alana yönelik hazırlanan sözlük ve ansiklopedilerde çatı kavramların ve içeriklerinin net bir şekilde açıklanması gerektiğidir. Turizm jargonunun tematik sözlükler ve ansiklopediler ile geliştirilmesi ve tanıtımı sadece öğrencilerin ve akademisyenlerin iletişim kurabilecekleri terimleri toplamaya yönelik epistemolojik bir girişim olarak değil, aynı zamanda turizm dünyasını inceleyenler arasında topluluk duygusunu geliştirmek için siyasi bir çaba olarak görülmelidir (Belhassen & Caton, 2009: 343). Topluluk tarafından kabul edilen bir dilsel araç seti oluşturmaktan daha güçlü ve etkili bir şey olamaz (Belhassen & Caton, 2009: 344). Bu belli bir noktaya kadar ortak düşünme sisteminden kaynaklansa da uzun vadede yön değiştirerek ortak düşünebilme kabiliyetini destekler niteliğe bürünecek ve ortak hareket edebilme bilincini geliştirecektir. Bugün yeni bir araştırma alanı olarak disiplin mi, bilim dalı mı olduğu tartışmaları da henüz netleşmemişken turizm alanındaki kaotik kavram çeşitliliğinin alanın henüz gelişmekte olan bir karaktere sahip olmasına bağlamak mümkündür. Bu neden hem daha olumlu bir yaklaşımı hem de zamanla alanyazında bahsi geçen fakat silinen kavramlar yerine kalıcılığını koruyan alana özgü kavramlar, sistematik ilişki ağları ve hatta teorilerle turizmin bilim dalı olma niteliğine ulaşmasına katkı sağlayabilecektir.

Yapılan bu çalışmada kümülatif bir bakış açısı ile turizm türlerindeki gelişimin güncel durumu ortaya konmuştur. Yukarıda da bahsedildiği gibi post-alternatif olarak adlandırılacak bu dönem içinde turizm çeşitlerinin mevcut durumu alternatifleşmeden çok aşırılaşma olarak ifade edilebilmektedir. Modern dönemin Eric Hobsbawm'ın tabiriyle bir 'aşırılık çağı' olması burada da kendini göstermiştir. Alanyazını üstünkörü araştırmamak, var olan kavramları yeterli bulmamak, yeni bir kavram sunma çabası içine girmek gibi nedenlerle turizm çeşitlerine aynı anlama gelse de daha havalı ya da alengirli isimler verilebilmektedir. Çalışmada bu duruma ışık tutulmaya çalışılmış turizmin disiplinler yapısına yönelik sorunlara ve bu alandaki araştırma boşluklarına dikkat çekmek istenmiştir.

Bu çalışmanın en büyük sınırlılığı; dahil edilen kaynakların dergilerle sınırlandırılması, önemli görülen dört derginin analize dahil edilmesi gibi örneklem sınırlılığıdır. İleride yapılacak olan çalışmalarda, örneklemin genişletilerek tüm akademik turizm dergilerinin, kitapların, tezlerin, kongre bildirilerinin ve hatta turizm ile alakalı köşe yazılarının analize dahil edilebilmesi mümkündür. Dahası, Tomczewska-Popowycz & Taras'ın (2022) 'köken turizmi' çalışmasında yaptığı ve farklı turizm çeşitleri için de önerdiği gibi evrensel terminolojiden yoksun olan turizm çeşitleri de bir araştırma alanı olarak kabul edilerek incelenebilir. Böylece hem ortak bir dil oluşturulabilmek adına çatı kavram olarak kabul görecektir kavramların belirlenmesinin yolu açılacak hem de turizmin bilim olma yolundaki ortak dil yaratımı eksikliğinin giderilmesi adına önemli adımlar atılabilecektir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Teşekkür: Katkılarından dolayı hakemlere teşekkür ederiz.

Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Güncel Turizm Araştırmaları

Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.

Bilgilendirilmiş Onam Formu: Tüm taraflar kendi rızaları ile çalışmaya dâhil olmuşlardır.

Etik Kurul Onayı: Çalışma kamuya açık ikincil verilerin kullanılmasıyla oluşturulmuştur.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Veri Kullanılabilirlik Beyanı: Araştırma verileri paylaşılmamıştır.

KAYNAKÇA

- Akgöz, E., Göral, R., & Tengilimoğlu, E. (2016). Turistik Ürün Çeşitlendirmenin Sürdürülebilir Destinasyonları Açısından Önemi, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 55 Mayıs-Haziran, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, 397-407.
- Akın, M.H. (2021). Sağlık Turizmi Alanyazının Bibliyometrik Analizi (2015-2020). *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(3), 2026-2036.
- Akkaşoğlu, S., Akyol, C., Ulama, Ş., & Zengin, B. (2019). Tarım Turizmine Yönelik Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7 (2), 1193-1218.
- Akpınar, E., & Bulut, Y. (2010). Ülkemizde Alternatif Turizm Bir Dalı Olan Ekoturizmi Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı ve Uygulama Alanları, III. Ulusal Karadeniz Ormanlık Kongresi, 20-22 Mayıs, Cilt: IV Sayfa: 1575-1594.
- Aksöz, E. O., & Yücel, E. (2021). Engelli Turizmi Alanındaki Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 388-404.
- Akturan, U., & Oğuztimur, S. (2016). Kent Markalaşması Kavramının İçeriği ve Gelişimi: Farklı Disiplinler Farklı Yaklaşımlar, *Planlama*, 26(2):117-129.
- Albayrak, A., & Tüzünkan, D. (2020). Kırsal turizm ve türlerine yönelik hazırlanan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi, *Turkish Studies - Social*, 15(1), 845-859.
- Alımanoğlu, Ç., & Ayazlar, G. (2017). Türkiye'de Kırsal Turizm Konulu Lisansüstü Tez Çalışmaları Üzerine Bibliyometrik Bir İnceleme (2003-2016). *International Rural Tourism and Development Journal*, 1(1), 6-12.
- Altürk, A. (2018). Türkiye turizm literatürünün durumu: Uluslararası dergi makalelerinin bibliyometrik analizi. Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Y. Lisan Tezi, Haziran, Batman.
- Andelić, S., Garabinović, D., & Šormaz, G. (2019). A review of wine and wine tourism presence in the scientific papers in journals in the field of tourism. *Економика пољопривреде*, 66(4), 1055-1090.

- Ardıç Yetiş, Ş., & Çokal, Z. (2018). Kış Turizmi Alanında Yayımlanan Makalelerin Bibliyometrik Profili. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 5 (1), 38-52.
- Ardoin, N. M., Wheaton, M., Bowers, A. W., Hunt, C. A., & Durham, W. H. (2015). Nature-Based Tourism's Impact on Environmental Knowledge, Attitudes and Behavior: A Review and Analysis of the Literature and Potential Future Research. *Journal of Sustainable Tourism*. 6, 838-858.
- Ashworth, G., & Page, S. J. (2011). Urban tourism research: Recent progress and current paradoxes. *Tourism management*, 32(1), 1-15.
- Ayaz, N., & Apak, C. Ö. (2019). Türkiye'de kış turizmine yönelik yapılan çalışmalar üzerine bir meta analizi. 1. Uluslararası Kış Turizmi Kongresi, 19-21 Aralık, Erzurum, (ss.489).
- Ayaz, N., & Eren, M. (2020). Türkiye'de İnanç Turizmi Üzerine Nitel Bir Araştırma, *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 284-300.
- Aylan, F. K. (2021). Macera Turizminin Görsel Haritalama Tekniğiyle Bibliyometrik Analizi: Web of Science Veri Tabanı İncelemesi, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 18(3), 496-517.
- Barrios, M., Borrego, A., Vilaginés, A., Ollé, C., & Somoza, M. (2008). A bibliometric study of psychological research on tourism. *Scientometrics*, 77(3), 453-467.
- Bayın, G. (2015). Türkiye'de Sağlık Turizmi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İçerik Değerlendirmesi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2015(1), 49-55.
- Baytok, A. Pelit, E., & Soybalı, H. H. (2017). Alternatif Turizm Mi Turizmde Çeşitlilik Mi? Kavramsal Bir Değerlendirme, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDE) ÖS-IV*: 1-14.
- Belhassen, Y., & Caton, K. (2009). Advancing understandings: A linguistic approach to tourism epistemology. *Annals of Tourism Research*, 36(2), 335-352.
- Benckendorff, P., & Zehrer, A. (2013). A Network Analysis of Tourism Research, *Annals of Tourism Research*, 43, 121-149.
- Binbaşoğlu, H. (2020). Akıllı Turizm Üzerine Bibliyometrik Bir Literatür Taraması, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8 (4), 2825-2847.
- Bozdemir, E. & Şengül, S. (2021). Kış Turizmi Üzerine Bir Literatür İncelemesi, *Journal of New Tourism Trends (JOINNTT)* 2(1), 35-74.
- Bozok, D., Kılıç, S. N., & Özdemir, S. S. (2017). Turizm Literatüründe Kırsal Turizmin Bibliyometrik Analizi. *Journal of Human Sciences*, 14(1): 187-202.
- Bhowmik, P. (2021). Heritage Tourism: a bibliometric review, *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 32 (3), 387-403.
- Bulut, Z., & Demirel İli, N. (2022). Türkiye ve Dünyadaki "Hüzün Turizmi" Çalışmalarının Bibliyometrik Analizi. *Turizm ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 2(1), 67-88.
- Campra, M., Riva, P., Oricchio, G., & Brescia, V. (2021). Bibliometric analysis of medical tourism, *Health Services Management Research*, 35(3) 1-17.

- Canik, S., & Güneren Özdemir, E. (2019). Sağlık Turizmini Konu Alan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Değerlendirmesi (1988-2017). *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 30(2), 125-134.
- Ceylan, S. Ahmet Çetin, A., & Özdiçiner, N.S. (2019). Alternatif Turizm Türleri İle İlgili Bir Literatür Taraması, *SETSCI Conference Proceedings* 4(8), 227-230.
- Chang, W. J., & Katrichis, J. M. (2016). A literature review of tourism management (1990–2013): a content analysis perspective. *Current Issues in Tourism*, 19(8), 791-823.
- Chen, S., Tian, D., Law, R., & Zhang, M. (2021). Bibliometric and visualized review of smart tourism research. *International Journal of Tourism Research*. 24(2), 298-307.
- Cheng, M., Edwards, D., Darcy, S., & Redfern, K. (2018). A tri-method approach to a review of adventure tourism literature: Bibliometric analysis, content analysis, and a quantitative systematic literature review. *Journal of Hospitality and Tourism Research*, 42(6), 997-1020.
- Civelek, M., & Karadağ, L. (2020). Tarım Turizmi Çalışmalarının Bibliyometrik Analizi, *Turizm Akademik Dergisi*, 7(2), 145-164.
- Cong, L., Newsome, D., Wu, B., & Morrison, A. M. (2017). Wildlife tourism in China: a review of the Chinese research literature. *Current Issues in Tourism*, 20(11), 1116-1139.
- Connell, J. (2012). Film tourism – Evolution, progress and prospects. *Tourism Management*, 33(5), 1007-1029.
- Çalhan, H., & Çakıcı, A.C. (2019). Uluslararası İndekslerce Taranan Kış Turizmi Başlıklı Makalelerin Bibliyometrik Analizi, 1. Uluslararası Kış Turizmi Kongresi, Erzurum 19-21 Aralık 2019.
- Çolakoğlu, Ü., Altun, H. E., & Kıykaç, B. (2019). Türkiye'deki Medikal Turizm Tezlerinin Bibliyometrik Profili (2008-2018). *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 30(2), 135-143.
- Dağ, R. (2020). Türkiye'de sağlık turizmi temalı olarak yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi, T.C. Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- De la Hoz-Correa, A., Muñoz-Leiva, F., & Bakucz, M. (2018). Past Themes and Future Trends in Medical Tourism Research: A Co-word Analysis. *Tourism Management*, 65, 200-211.
- Demirbulat, Ö. G., & Dinç, N. T. (2017). Sürdürülebilir Turizm Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Profili, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(2), 20-30.
- Dinçer, F.İ., Çetin, G, E. Aslan, H., İzgi, M. T., & Demiroğlu, O. C. (2007). Turizmoloji Nedir? Turizmbilim Üzerine Yapılan Teorik Tartışmaları Değerlendiren Bir Analiz Çalışması. Çeşme Ulusal Turizm Sempozyumunda sunulan bildiri, 21-23 Kasım, İzmir, 490-502.
- Doğan, S., & Baynal Doğan, T. G. (2020). Uluslararası alanyazında sağlık turizmi alt bileşenleri üzerine bibliyometrik bir analiz. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 23(4), 561-586.
- Dolnicar, S., & Ring, A. (2014). Tourism marketing research: Past, present and future. *Annals of tourism research*, 47, 31-47.
- Doricic, J., Komsic, J., & Markovic, S. (2019). Mobile technologies and applications towards smart tourism – state of the art. *Tourism Review*, 74(1), 82-103.
- Duan, P., Cao, Y., Wang, Y., & Yin, P. (2022). Bibliometric analysis of coastal and marine tourism research from 1990 to 2020. *Journal of Coastal Research*, 38(1), 229-240.

- Düşmezkalender, E., & Metin, M. (2019). Alternatif Turizme Yönelik Bibliyometrik Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22 (2), 813-824.
- Ercan, F. (2020). Türkiye'deki Gastronomi Turizmi Konulu Makalelerin Bibliyometrik Analizi, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8 (2), 1058-1075.
- Galvagno, M., & Giaccone, S. C. (2019). Mapping creative tourism research: Reviewing the field and outlining future directions. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 43(8), 1256-1280.
- Getz, D., & Page, S. J. (2016). Progress and prospects for event tourism research. *Tourism management*, 52, 593-631.
- Gökkaya, S., Acar, A., & Yıldırım, M. (2017). Ekoturizm Konusunun Lisansüstü Tezlerdeki Bibliyometrik Profili. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Özel Sayı 3, 122-130.
- Graciano, P. F., & Holanda, L. A. D. (2020). Bibliometric analysis of scientific literature on community-based tourism from 2013 to 2018. *Revista Brasileira de Pesquisa em Turismo*, 14, 161-179.
- Gui, T., & Zhong, W. (2022). When Urban Poverty Becomes A Tourist Attraction: A Bibliometric Analysis of Slum Tourism Research, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4014317, 2.03.2022
- Gül, M., & Gül, K. (2018). Kırsal Kalkınma ve Kırsal Turizm Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Profili, *IJSES-Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 8(2): 56-62.
- Gülcan, B. (2009a). Turizmin Disipliner Evrimi, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, 186-206.
- Gülcan, B. (2009b). Türkiye'deki Turizm Akademisyenleri Turizmi Ayrı Bir Bilim Dalı Olarak Kabul Ediyorlar mı?, *Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2, 1-23.
- Güneş, S.G., Gündoğdu, K., & Aksu, H. S. (2022). ULAKBİM Tarafından Taranan Ulusal Hakemli Dergilerde Yayımlanmış Gönüllü Turizm Konulu Makalelerin Bibliyometrik Analiz. *GSI Journals*, GSI Dergileri Seri A: Turizm, Rekreasyon ve Spor Bilimlerindeki Gelişmeler, 5 (1): 1-15.
- Gürsoy, D., & Sandstrom, J. Kaye (2014). An Updated Ranking of Hospitality and Tourism Journals, *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 40(1), 3-18.
- Gürvardar, Y., & Aloğlu, E. (2020). Sağlık turizmi konulu yayınların bilim haritalama yöntemiyle analizi, *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 7 (1), 10-21.
- Habibi, A., Mousavi, M., Jamali, S.M., & Ale Ebrahim, N. (2021). A bibliometric study of medical tourism, *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 1-11.
- Hidayat, S. E., Rafiki, A., & Nasution, M. D. T. P. (2021). A Bibliometric Analysis and Review of Halal Tourism. *Signifikan: Jurnal Ilmu Ekonomi*, 10(2), 177-194.
- Hobsbawm, E. J. (2020). Kısa 20. Yüzyıl, 1914-1991 Aşırılıklar Çağı (Çev: Yavuz Alogan), 13.Baskı. İstanbul, Everest Yayınları.
- Hunt, C. A., Gao, J., & Xue, L. (2014). A visual analysis of trends in the titles and keywords of top-ranked tourism journals. *Current Issues in Tourism*, 17(10), 849-855.

- Ismail, M. N., Ismail Ahmad, M., Othman, R., & Ismail, M. S. (2019). Halal tourism research bibliometric analysis in Scopus, ProQuest and ebscohost. In: International Halal Conference, 22nd -23rd April, Osaka, Japan.
- İçöz, O., & Kozak, N. (1999). 'Turizm işletmeciliği Dergisi'nin Turizm Literatürüne Katkısı Hakkında Bir İnceleme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 9-17.
- Jafari, J. (1990). Research and Scholarship: The Basis of Tourism Education. *Journal of Tourism Studies*, 1:33-41.
- Jafari, J. (2001). The Scientification of Tourism. 'Hosts and Guests Revisited: Tourism Issues of the 21st Century' içinde, V. L. Smith ve M. Brent (ed). 28-41. Cognizant Communication Corporation, New York.
- Jiménez-García, M., Ruiz-Chico, J., Peña-Sánchez, A. R., & López-Sánchez, J. A. (2020). A bibliometric analysis of sports tourism and sustainability (2002–2019). *Sustainability*, 12(7), 2840.
- Johnson, A-G., & Samakovlis, I. (2019). A bibliometric analysis of knowledge development in smart tourism research. *Journal of Hospitality and Tourism Technology*, 10(4), 600-623.
- Karali, A., Das, S., & Roy, H. (2021). Forty years of the rural tourism research: reviewing the trend, pattern and future agenda. *Tourism Recreation Research*, 1-28.
- Karamustafa, K., & Örnek, N. (2019). Modernite ve Postmodernite Etrafında Şekillenen Turizm Olgusu ve Gelişimi, *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 259-290.
- Karasakaloğlu, B. (2020). Kış Turizmi Çalışmaları Üzerine Bibliyometrik Bir İnceleme, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 17(3), 407-426.
- Karasakaloğlu, B. (2020). İnanç Turizmi Alanındaki Çalışmaların Bibliyometrik Analizi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2):1010-1027.
- Kasaroğlu, K., Akdeniz, A., Toktaş, Y., Eris, T., & Kömürcü, S. (2021). Ulusal Alanyazında Şarap Turizminin Değerlendirilmesi ve Türkiye Şarap Turizminde Yeni Bir Ürün Olarak Bağ Rotaları: Urla Bağ Yolu Örnek Olay İncelemesi. *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(12), 172-194.
- Khanra, S., Dhir, A., Kaur, P., & Mantymaki, M. (2021). Bibliometric analysis and literature review of ecotourism: Toward sustainable development, *Tourism Management Perspectives*, 37,100777.
- Kızılcalıoğlu, G., & Güzeller, C. O. (2021). A bibliometric review on urban tourism. *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 4(1), 58-75.
- Kiper, V.O., & Batman, O. (2018). Uzay Turizminin Bibliyometrik Analizi, I. Uluslararası Turizmde Yeni Jenerasyonlar ve Trendler Kongresi, 1-3 Kasım, Sapanca/Sakarya. ISBN: 978-605-245-692. s.76-85.
- Kontogianni, A., & Alepis, E. (2020). Smart tourism: State of the art and literature review for the last six years. *Array*, 6, 100020.
- Kozak, N. (1995). Türkiye'de Yayımlanan Turizm Konulu Makaleler Üzerine Bir İnceleme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 62-72.
- Kozak, N., Kozak, M. A., & Kozak, M. (2001). Genel Turizm, İlkeler – Kavramlar, Detay Yayıncılık. 5. Baskı, Ankara.

- Kozan, G. Y., Özdemir, S. S., & Günlü, E. (2014). Turizm Yazınında Deniz Turizmi'nin Olgusal Gelişimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 6(2),115-129.
- Lane, B., & Kastenholtz, E. (2015). Rural tourism: the evolution of practice and research approaches – towards a new generation concept? *Journal of Sustainable Tourism*, 23(8-9), 1133-1156.
- Law, R., Ye, Q., Chen, W., & Leung, R. (2009). An analysis of the most influential articles published in tourism journals from 2000 to 2007: A Google Scholar approach. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 26(7), 735-746.
- Lee, P., Zach, F. J., & Chung, N. (2021). Progress in Smart Tourism 2010-2017: A Systematic Literature Review, *Journal of Smart Tourism*, 1(1), 19-30.
- Leković, M., Cvijanović, D., Pantić, N., & Stanišić, T. (2020). Evaluative bibliometric analysis of recent trends in rural tourism literature. *Економика пољопривреде*, 67(4), 1265-1282.
- Light, D. (2017). Progress in dark tourism and thanatourism research: An uneasy relationship with heritage tourism. *Tourism Management*, 61, 275-301.
- Liu, S., & Li, W. Y. (2020). Ecotourism research progress: A bibliometric analysis during 1990–2016. *Sage Open*, 10(2), 2158244020924052.
- Lu, J., & Nepal, S. K. (2009). Sustainable tourism research: An analysis of papers published in the Journal of Sustainable Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 17(1), 5-16.
- Mavric, B., Öğretmenoğlu, M., & Akova, O. (2021). Bibliometric Analysis of Slow Tourism, *Advances in Hospitality and Tourism Research*, 9 (1), 157-178.
- McCabe, S., & Qiao, G. (2020). A review of research into social tourism: Launching the Annals of Tourism Research Curated Collection on Social Tourism. *Annals of Tourism Research*, 85, 103103.
- McKercher, B., Law, R., & Lam, T. (2006). Rating tourism and hospitality journals. *Tourism Management*, 27(6),1235-1252.
- Mehmetoglu, M. (2004). Quantitative or qualitative? A content analysis of Nordic research in tourism and hospitality. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 4(3), 176-190.
- Mehraliyev, F., Choi, Y., & Köseoglu, M.A. (2019). Progress on smart tourism research. *Journal of Hospitality and Tourism Technology*, 10(4), 522-538.
- Mutlu, Ç., & Ören, T. Ş. (2021). Gecekodu Turizmi Üzerine Sistemik Bir Derleme. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 5(2), 182-190.
- Naruetharadhol, P., & Gebsoombut, N. (2020). A bibliometric analysis of food tourism studies in Southeast Asia. *Cogent Business & Management*, 7(1), 1733829.
- Nunkoo, R., Smith, S. L., & Ramkissoon, H. (2013). Residents' attitudes to tourism: A longitudinal study of 140 articles from 1984 to 2010. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(1), 5-25.
- Oğuzbalaban, G. (2019). Termal Turizm Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4): 1012-1027.
- Oh, H., Kim, B. Y., & Shin, J. H. (2004). Hospitality and tourism marketing: recent developments in research and future directions. *International Journal of Hospitality Management*, 23(5), 425-447.

- Olçay, A., Karaçıl, G., & Sürme, M. (2018). Helal Turizm Alanının Bibliyometrik Profili. *Iğdir University Journal of Social Sciences*, (15), 389-408
- Oliveira, J. R. D., Tobar, F. B., & Capraro, A. M. (2021). Football tourism: A bibliometric analysis of published works in the tourism-based journals (2003–2019). *Journal of Sport & Tourism*, 25(4), 317-335.
- Özel, Ç. H., & Kozak, N. (2012). Turizm pazarlaması alanının bibliyometrik profili (2000-2010) ve bir atıf analizi çalışması. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 715-733.
- Öztürk, N., Çoban, M., & Ekinçi, E. (2020). A bibliometric analysis of the 100 top-cited publications in health tourism. *International Journal of Health Management and Tourism*, 5(3), 315-335.
- Palmer, A. L., Sese, A., & Montano, J. J. (2005). Tourism and statistics: Bibliometric study 1998–2002. *Annals of Tourism Research*, 32(1), 167-178.
- Park, J., Wu, B., Morrison, A. M., Shen, Y., Cong, L., & Li, M. (2016). The tourism system research categorization framework. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 21(9), 968-1000.
- Pechlaner, H., Zehrer, A., Matzler, K., & Abfalter, D. (2004). A ranking of international tourism and hospitality journals. *Journal of Travel Research*, 42, 328-332.
- Pektaş, Ç., & Aydın, S. (2021). Kongre Turizmi ile İlgili Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Profili, *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 72-83.
- Pestana, M. H., Parreira, A., & Wang, W. C. (2019). Bibliometric analysis and trends: an application in senior tourism. *International Journal of Business and Economics*. 18 (3), 329-345
- Pike, S. (2002). Destination image analysis—a review of 142 papers from 1973 to 2000. *Tourism management*, 23(5), 541-549.
- Ramos-Rodríguez, A. R., & Ruíz-Navarro, J. (2004). Changes in the intellectual structure of strategic management research: A bibliometric study of the *Strategic Management Journal*, 1980–2000. *Strategic management journal*, 25(10), 981-1004.
- Rauniyar, S., Awasthi, M. K., Kapoor, S., & Mishra, A. K. (2021). Agritourism: Structured literature review and bibliometric analysis. *Tourism Recreation Research*, 46(1), 52-70.
- Reid, L. J., & Andereck, K. L. (1989). Statistical analyses use in tourism research. *Journal of Travel Research*, 28(2), 21-24.
- Río-Rama, M., Maldonado-Erazo, C., Durán-Sánchez, A., & Álvarez-García, J. (2019). Mountain tourism research. A review. *European Journal of Tourism Research*, 22, 130-150.
- Ruhanen, L., Weiler, B., Moyle, B., D., & McLennan, C., J. (2015). Trends and patterns in sustainable tourism research: A 25-year bibliometric analysis. *Journal of Sustainable Tourism*. 23 (4), 517-535.
- Ryan, C. (2005). The ranking and rating of academics and journals in tourism research, *Tourism Management*, 26, 657-662.
- Sadık, G. (2018). Kültür Turizmi Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Profili, *Journal of Business in The Digital Age*, 1 (2), 76-83.

- Sainaghi, R. (2012). Tourist expenditures: The state of the art. *Anatolia*, 23(2), 217-233.
- Sánchez, D., A., Rama, M., & García, Á., J. (2017). Bibliometric analysis of publications on wine tourism in the databases Scopus and WOS. *European Research on Management and Business Economics*. 23, 8-15.
- Sarı Gök, H. (2021). Gönüllü Turizm Konusunda Yapılan Araştırmaların Bibliyometrik Analizi: Scopus Örneği, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2): 1546-1567.
- Sarıışık, M., & Özbay, G. (2015). Gastronomi Turizmi Üzerine Bir Literatür İncelemesi, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 26(2), 264-278.
- Sarıkaya, F., & Yılmaz, M. (2021). Medikal Turizm Temalı Ulusal Lisansüstü Tezlerin Değerlendirilmesi (2008-2020). *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 2573-2591.
- ScimagoJR (2020). Scimago Journal & Country Rank, <https://www.scimagojr.com/journalrank.php?category=1409&order=h&ord=desc>, 27.02.2022.
- Shasha, Z. T., Geng, Y., Sun, H. P., Musakwa, W., & Sun, L. (2020). Past, current, and future perspectives on eco-tourism: A bibliometric review between 2001 and 2018. *Environmental Science and Pollution Research*, 27(19), 23514-23528.
- Sheldon, P.J. (1990). Journals in Tourism and Hospitality, The Perceptions of Publishing Faculty, *The Journal of Tourism Studies*, 1(1), 42-48.
- Singh, S., & Bashar, A. (2021). A bibliometric review on the development in e-tourism research. *International Hospitality Review*.
- Soykan, F. (2003). Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi, *Ege Coğrafya Dergisi*. 12, 1-11.
- Sökmen, C., & Özkanlı, O. (2018). Gastronomi Turizmi Alanyazının Gelişimi: Journal of Tourism and Gastronomy Studies Dergisinde Yayımlanan Makaleler Üzerine Bir İnceleme, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6/2, 99-127.
- Suban, S.A., Madhan, K., & Shagirbasha, S. (2021). A bibliometric analysis of Halal and Islamic tourism, *International Hospitality Review*, <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IHR-05-2021-0038/full/html>, 2.03.2022
- Svensson, G., Svaeri, S., & Einarsen, K. (2009). 'Empirical characteristics' of scholarly journals in hospitality and tourism research: An assessment. *International Journal of Hospitality Management*, 28(3), 479-483.
- Şengül, S., Genç, K., & Türkay, O. (2020). Her Şeyin Turizmi (Mi?): Turizm Çeşitlerini İsimlendirme Problemi, *Journal of New Tourism Trends (JOINNTT)* 1(1), 14-21.
- Taplin, J., Dredge, D., & Scherrer, P. (2014). Monitoring and evaluating volunteer tourism: a review and analytical framework. *Journal of Sustainable Tourism*, 22(6), 874-897.
- T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007). *Türkiye turizm stratejisi 2023*. Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları, Ankara.
- Temizkan, P., Çiçek, D., & Özdemir, C. (2015). Bibliometric profile of articles published on health tourism Sağlık turizmi konusunda yayınlanan makalelerin bibliyometrik profili. *Journal of Human Sciences*, 12(2), 394-415.

- Tian, Y.E., Lee, H.A., & Law, R. (2011). A Comparison of Research Topics in Leading Tourism Journals, *International Journal of Tourism Sciences*, 11(3), 108-126.
- Triantafyllou, G., Toanoglou, M., Eirini, S., & Kaurav, R. P. S. (2020). How Web of Science is shaping the researches on publications on wine tourism: Bibliometric analysis approach. *Journal of Tourism Quarterly*, 2(3-4), 67-78.
- Tokmak, C., Doğantekin, A., & Kılıç, İ. (2018). A bibliometric analysis on sustainable tourism studies: A review of 8 years (2010-2017). *Tourism Academic Journal*. 5 (2), 63-72.
- Tomczewska-Popowycz, N., & Taras, V. (2022). The many names of "Roots tourism": An integrative review of the terminology, *Journal of Hospitality and Tourism Management* 50, 245-258.
- Topsakal, Y., Bahar, M., & Yüzbaşıoğlu, N. (2020). Review of smart tourism literature by bibliometric and visualization analysis. *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 3(1), 1-15.
- Ulusoy, H., Sarıçoban, S., & Ketrez, G. (2018). Türkiye’de Sağlık Turizmi Alanında Yapılan Web of Science Veri Tabanı Kaynaklı Yayınlar, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(61), 1055-1059.
- Usta, Ö. (2009). *Turizm, Genel ve Yapısal Yaklaşım*, Detay Yayıncılık. 2. Baskı, Ankara.
- Ünal, A. (2020). Türkiye’de Sürdürülebilir Turizm Konusunda Yayınlanmış Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma, *Uluslararası Göbeklitepe Sosyal ve Beşerî Bilimler Kongresi*, 5-7 Haziran 2020, ss. 83-95.
- Vázquez, R. M. M. (2020). Nautical Tourism: A Bibliometric Analysis. *Journal of Spatial and Organizational Dynamics*, 8(4), 320-330.
- Virani, A., Wellstead, A. M., & Howlett, M. (2020). Where is the policy? A bibliometric analysis of the state of policy research on medical tourism. *Global Health Research and Policy*, 5, 1-16.
- Weed, M. (2006). Sports tourism research 2000-2004: A systematic review of knowledge and a meta-evaluation of methods. *Journal of Sport & Tourism*, 11(1), 5-30.
- Weed, M. (2009). Progress in sports tourism research? A meta-review and exploration of futures. *Tourism Management*, 30(5), 615-628.
- Wu, M. Y., & Wall, G. (2016). Chinese research on family tourism: Review and research implications. *Journal of China Tourism Research*, 12(3-4), 274-290.
- Yağcı, P., Yıldırım, U. H., Avcıkurt, C., & Köroğlu, Ö. (2018). Kış turizmi konulu makalelerin bibliyometrik analizi. *Uluslararası Sivas Turizm Kongresi*, 23-25 Şubat, Sivas, (ss.179).
- Yağmur, Y., Ehtiyar, R., & Aksu, A. (2020), Evaluation of halal tourism in terms of bibliometric characteristics, *Journal of Islamic Marketing*, Vol. 11 No. 6, pp. 1601-1617.
- Yeksan, Ö., & Akbaba, A. (2019). Sürdürülebilir Turizm Makalelerinin Bibliyometrik Analizi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 220-231.
- Yıldırım, O. (2021). Ulusal Alan Yazında Spor Turizminin Gelişimi: Lisansüstü Tezler Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 43, 319-331.

- Yüksel, A. (2019). Turizm Akademisinde Yanılsamalar. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 16(2), 340-351.
- Zehrer, A. (2007). The Justification of Journal Rankings – A Pilot Study, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 7(2), 139-156.
- Zeng, L., Li, R. Y. M., Nuttapong, J., Sun, J., & Mao, Y. (2022). Economic Development and Mountain Tourism Research from 2010 to 2020: Bibliometric Analysis and Science Mapping Approach. *Sustainability*, 14(1), 562.
- Zotic, V., Alexandru, D. E., & Dezsı, Ş. (2014). Debate on Tourism in Postmodernism and Beyond, *The Business of Tourism*, No: 13, June 2014, p. 79 – 93, Presented at the Second Belgrade International Tourism Conference.